

آموزش قرائت قرآن (۱) (درست خوانی)

تهیه‌کننده: پژوهشکده علوم و معارف اسلامی آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه علیها السلام

حروف چینی و صفحه آرایی: سید قاسم سیدیان

انتشارات: زائر آستان مقدس حضرت فاطمه علیها السلام

چاپخانه: زائر

نوبت چاپ: اول / تابستان ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت:

نشانی: قم،

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

آموزش قرائت قرآن (۱) (درست خوانی)

تقدیم به روح مقدس امام رئوف

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام

و خواهرگرامی ایشان، کریمه‌ی عترت

حضرت فاطمه‌ی معصومه علیها السلام

فهرست

فصل یکم: آشنایی با حروف

درس یکم: آشنایی با حروف عربی ۱۵

فصل دوم: کسب مهارت در خواندن حروف با کمک صداهای کوتاه و کشیده

درس دوم: کسب مهارت در خواندن حروف دارای فتحه و الف مدی ۲۳

درس سوم: کسب مهارت در خواندن حروف دارای کسره و یاء مدی ۲۹

درس چهارم: کسب مهارت در خواندن حروف دارای ضمه و واو مدی ۳۵

فصل سوم: کسب مهارت در خواندن حروف دارای سکون، تشدید، مد و تنوین

درس پنجم: کسب مهارت در خواندن حروف ساکن ۴۱

درس ششم: کسب مهارت در خواندن حروف مشدّد ۴۷

درس هفتم: کسب مهارت در خواندن کلمات دارای مد (م) ۵۳

درس هشتم: کسب مهارت در خواندن حروف دارای تنوین ۵۷

فصل چهارم: کسب مهارت در قرائت کلمات دارای حروف ناخوانا

درس نهم: حروف ناخوانا (۱) ۶۷

درس دهم: حروف ناخوانا (۲) ۷۵

- ۷۹ درس یازدهم: حروف ناخوانا (۳)
- ۸۳ درس دوازدهم: حروف ناخوانا (۴)
- ۸۹ درس سیزدهم: حروف ناخوانا (۵)
- ۹۳ درس چهاردهم: حروف ناخوانا (۶)

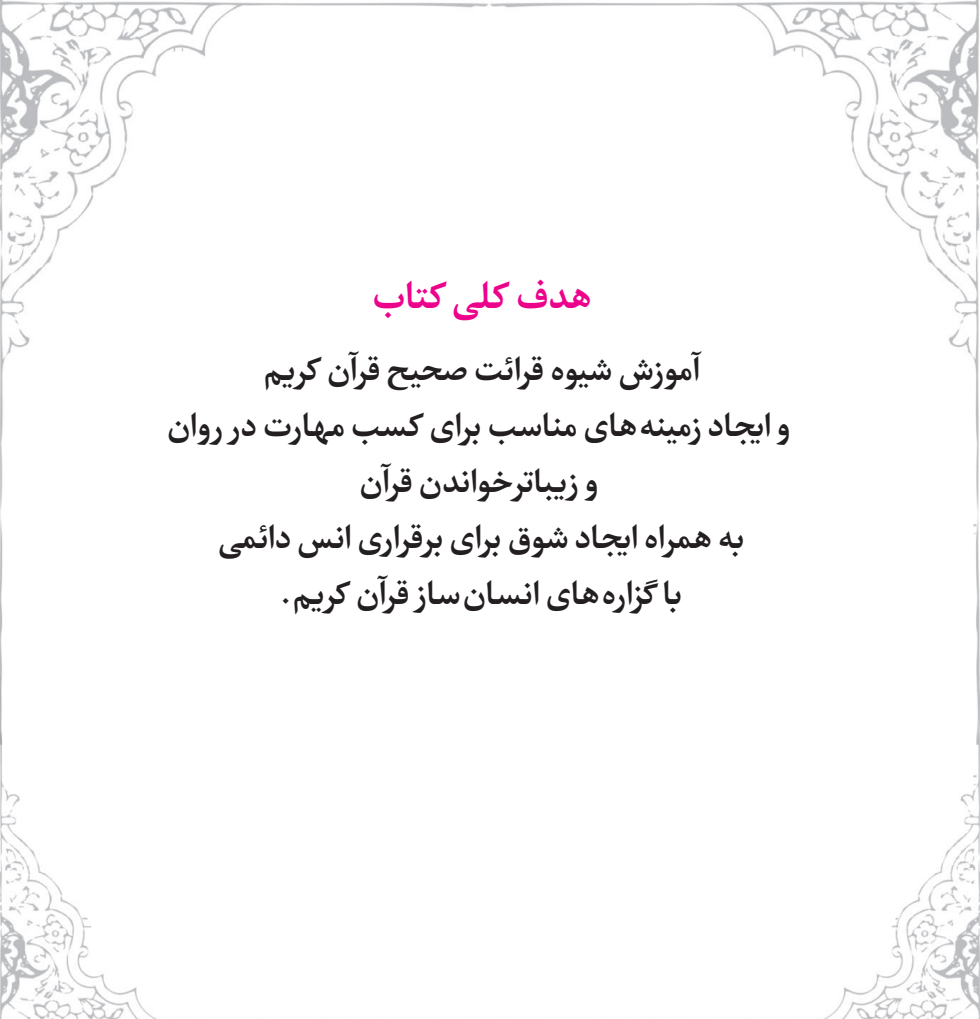
فصل پنجم: کسب مهارت در رعایت چند قاعده‌ی قرائت صحیح و پیوسته

- ۱۰۱ درس پانزدهم: کسب مهارت در خواندن موارد اشباع
- ۱۰۹ درس شانزدهم: کسب مهارت در نحوه‌ی خواندن تنوین در کنار همزه‌ی وصل
- ۱۱۵ درس هفدهم: کسب مهارت در نحوه‌ی خواندن از ابتدای همزه‌ی وصل
- ۱۲۵ درس هجدهم: کسب مهارت در وقف بر کلمات
- ۱۳۳ درس نوزدهم: کسب مهارت در خواندن کلمات دارای ادغام و انقلاب
- ۱۳۹ درس بیستم: کسب مهارت در خواندن صحیح اذکار نماز
- ۱۴۳ توصیه‌های پایانی

هدف کلی کتاب

آموزش شیوه قرائت صحیح قرآن کریم
و ایجاد زمینه های مناسب برای کسب مهارت در روان
و زیباتر خواندن قرآن
به همراه ایجاد شوق برای برقراری انس دائمی
با گزاره های انسان ساز قرآن کریم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در این وانفسای درد و عسرت، انسان معاصر کوی به کوی و برزن به برزن ره می پوید تا شاید دمی بیاساید و لحظه‌ای آرام گیرد. با تمامی این احوال، هر کوبه که می‌کوبد، ره به جایی نمی‌برد. ریشه‌ی این فقر معنوی دوری از خدا و معارف الهی است.

قرآن را می‌باید درمان دردهای امروزی و هر روزین دانست؛ به آن رو آورد و از آن، شفای جان و جهان طلبید؛ بر تلاوت و انس، فهم و تدبیر، جستجو و کاوش در آیات ملکوتی آن همت گمارد و از ذره‌ذره‌ی مائده‌ی الهی، درمان هزاران درد را جست؛ «وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ»؛ و از قرآن آنچه را که برای مؤمنین شفا و رحمت است فرو می‌فرستیم (شفا از امراض معنوی و اجتماعی).

امام علی علیه السلام با اشاره به اثرات تربیتی انس با قرآن در وصف این کتاب فرموده‌اند: «وَأَعْلَمُوا أَنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لَا يَغُشُّ وَ الْهَادِي الَّذِي لَا يَضِلُّ وَ الْمُنَحِّثُ الَّذِي لَا يَكْذِبُ وَ مَا جَالَسَ هَذَا الْقُرْآنَ أَحَدًا إِلَّا قَامَ عَنْهُ بِزِيَادَةٍ أَوْ نَقْصَانٍ زِيَادَةٌ فِي هُدًى أَوْ نَقْصَانٍ مِنْ عَمَى»؛ بدانید که این قرآن مشاوری است که خیانت نمی‌ورزد و راهنمایی است که گمراه نمی‌کند و گوینده‌ای است که دروغ نمی‌گوید. هیچ کس با این قرآن ننشست، مگر اینکه با افزایش یا کاهش از نزد آن برخاست؛ افزایش در هدایت یا کاهش در کوری و گمراهی.

انس با قرآن و بهره‌مندی از معارف آن دارای مراحل و مراتب گونه‌گونی است؛ هر کس به قدر دانش و فهم و معرفت و همت خویش می‌تواند ظرف وجودی خود را بیاراید و با فاصله گرفتن از حصار ماده به ملکوتیان نزدیک گشته و با آنان هم‌رتبه و هم‌نوا گردد؛ با این همه گام نخست و لازم برای همگان آشنایی با متن قرآن و انس با الفاظ نورانی آن است؛ چنانکه در سخنان مقام معظم رهبری آیت الله العظمی امام خامنه‌ای آمده است: «قدم اول برای عمل کامل به قرآن، آشنایی با متن قرآن است».

از همین رو معبود بی‌همتای رئوف، یکایک بندگان خود را مورد خطاب قرار داده و آنان را برای ذکر، یاد و انس با کلام خویش فراخوانده است؛ «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ»؛ و به راستی ما قرآن را برای تذکر و پندآموزی آسان و قابل فهم کردیم، پس آیا پندگیرنده‌ای هست؟

کتاب پیش رو عهده‌دار تعلیم دانش و مهارت صحت قرائت و روان خوانی قرآن کریم است. برای آشنایی مخاطبان گرامی با فرایند تهیه و تدوین کتاب، اصول حاکم بر نظام آموزشی ارائه شده و چگونگی تعلیم و تعلم آن نکاتی تقدیم می‌شود.

مخاطبان این کتاب

مخاطبان این کتاب افرادی هستند که تا حدودی با قواعد صحیح خوانی فارسی یا عربی آشنا هستند؛ لکن در اثر کمی انس، مهارت کافی در اجرای قواعد و به کار بستن آن در تلاوت صحیح و روان قرآن ندارند.

اهداف کلی مورد انتظار

- انتظار می‌رود فراگیران عزیز در پایان دوره‌ی آموزشی:
۱. قواعد صحیح خوانی و علامت‌گذاری قرآن با رسم الخط مصری (مانند خط عثمان طه) را بشناسند و در قرائت صحیح و روان قرآن به کار بندند؛
  ۲. آیات سوره‌های جزء ۲۹ و ۳۰ را با رعایت فصاحت نسبی در ادای حرکات و تلفظ حروف ده‌گانه صحیح، روان و پیوسته قرائت نمایند؛
  ۳. در قرائت صحیح نماز با رعایت تلفظ صحیح حروف ده‌گانه مهارت یابند؛
  ۴. با راهبری مربی پیام‌هایی از سوره‌های یادشده دریابند و در زندگی به کار بندند.
  ۵. توانایی و باور قرائت صحیح و روان کل قرآن را به دست آورده، نسبت به انس دائمی و تلاوت منظم روزانه و یادگیری مراحل بالاتر انس با قرآن اشتیاق نشان دهند.

سخنی با مربیان گرامی

۱. مبنای آموزش و تمرینات ارائه شده، رسم الخط مصری است. با این وجود تلاش شده با مقایسه‌ی شیوه‌ی ضبط و علامت‌گذاری در رسم الخط‌های رایج، فراگیران را در شناخت مصاحف مختلف و توانمندی در قرائت آنها یاری دهیم.
۲. پرداختن بیش از نیاز به مطالب تئوری و غفلت از بعد مهارتی قرائت قرآن یکی از آسیب‌های آموزش قرآن است. با نظاره‌ای به کتاب درمی‌یابید از همان جلسه‌ی نخست، فرایند ارتقاء مهارت در قرائت قرآن آغاز می‌شود و به جای پرداختن به مطالب نظری انبوه که تأثیری در قرائت ندارد، به سراغ خود قرآن رفته، دانش پژوهان را عملاً با قرائت قرآن آشنا می‌نماییم؛ به سان افرادی که عملاً فن ماهی‌گیری را می‌آموزند. با برنامه‌ریزی انجام شده در متن پیش‌رو از ابتدا تا انتهای فرایند آموزش، قریب به پنج جزء قرآن سطر به سطر و جمله به جمله قرائت شده، متناسب با نیاز نکات و قواعد ضروری بیان می‌شود.

۳. برای موفقیت در فرایند آموزش نیازمند توجه جدی به مهارت‌آموزی و پرداختن به تمرینات کتاب هستیم. از همین‌رو خواهشمندیم با توجه به شیوه‌ی صحیح آموزش از پرداختن بیش از نیاز به مطالب تئوری و نظری پرهیز نموده، اساس کار را بر تمرین عملی و مهارت‌افزایی در تلاوت گذارید.
۴. اگر فراگیران در خواندن کلمه یا عبارتی دچار اشکال شدند به سرعت، قرائت صحیح را بیان نکنید. به آنها فرصت دهید تا خود با شمرده خواندن، قرائت صحیح را بیاموزند. این کار در افزایش اعتماد به نفس و تقویت باور توانایی آنان در قرائت قرآن تأثیر به‌سزایی دارد.
۵. لوح فشرده‌ی آموزشی کتاب را در اختیار فراگیران قرار داده، آنان را تشویق کنید تا با استفاده از آن به تمرین بپردازند.
۶. از انگیزه‌بخشی و تشویق لفظی مناسب و به‌موقع فراگیران هنگام قرائت قرآن به ویژه در زمان‌های تلاش و ارتقاء سطح کیفی غفلت نورزید.
۷. درس را به صورت ساده و آسان بیان کنید و از گفتن مطالب اضافه‌ای که تأثیری در قرائت صحیح و روان ندارد، به شدت پرهیز کنید.
۸. تا جای ممکن از خواندن کلمات و عبارات پیش از فراگیران بپرهیزید؛ بلکه با روش مناسب آنان را یاری دهید تا خود قرائت صحیح کلمات را بیاموزند و بخوانند.
۹. مناسب‌ترین شیوه برای خواندن کلمات آن است که فراگیران با دیدن هر بخش از کلمه همان بخش را بخوانند. یعنی لازم نیست که فرد در ذهن خود، همه‌ی بخش‌های کلمه را مرور کند، سپس تمام آن را یک جا بلند بخواند؛ شما با تأکید بر نحوه‌ی مناسب خواندن، فراگیران را کمک کنید تا بدون اضطراب کلمات را به شیوه‌ی شمرده و آرام بخوانند. سرعت خواندن کلمات با توجه به توانایی فردی هر شخص با تمرین به تدریج افزایش می‌یابد.
۱۰. فراگیران برای کسب مهارت در صحت قرائت و روان خوانی آیات به فرصت کافی نیاز دارند. این فرصت را با توجه به استعدادها و متفاوت آنها در اختیارشان بگذارید. انتظار نداشته باشید که همه در یک زمان به مهارت مورد نظر دست یابند.
۱۱. پس از خواندن هر تمرین به صورت کیفی-توصیفی قرائت آنان را ارزیابی نمایید. تلاش کنید از این شیوه به عنوان ابزاری تشویقی بهره گرفته و انگیزه‌ی آنان برای فراگیری و تمرین را افزایش دهید.
۱۲. دانش پژوهان را تشویق کنید، هر روز تمرین‌های عملی درس را مباحثه نموده، به نقد تلاوت یکدیگر بپردازند و نتیجه‌ی آن را به استحضار شما برسانند.
۱۳. در ابتدای هر جلسه تمرین‌های عملی درس قبل را با شیوه‌های مناسب مورد ارزیابی قرار دهید.
۱۴. یکی از درس‌ها به آموزش قرائت صحیح اذکار نماز اختصاص یافته است. لطفاً با اهتمام کافی به آموزش و تمرین این درس مبادرت ورزیده و از یاداش الهی این عمل بهره‌مند شوید.

۱۵. در پایان دوره فراگیران را تشویق کنید برای خود تلاوت دوره ای منظم قرار داده و مراحل بالاتر انس، فهم و عمل به قرآن را بیابند.

مراحل آموزش قسمت های مختلف هر درس

هر درس با بهره از فنون و مهارت های معلّمی به صورت جذاب و با ایجاد فضایی شاد و نشاط انگیز به شرح زیر تدریس، تمرین و ارزیابی می شود:

۱. تدریس و تبیین درس جدید هر جلسه با بیانی کوتاه، ساده و رسا؛

۲. بیان چند مثال و تطبیق قاعده بر آن؛

۳. انجام تمرین های عملی کتاب با شیوه های متنوع انفرادی و جمعی، همراه با راهبری، راهنمایی و تشویق شاگردان برای کسب مهارت در خواندن کلمات و رعایت قواعد مورد نظر؛

۴. آموزش سوره های مورد نظر و تمرین برای کسب مهارت کافی و مناسب در قرائت صحیح و روان. به امید اینکه خدای سبحان تلاش های شما عزیزان در اعتلاء فرهنگ قرآن و اهل بیت علیهم السلام را بپذیرد و خدمات قرآنی تان را باقیات صالحات شما قرار دهد.

امید است خدای کریم این اثر کمترین را پذیرفته و آن را موجب ترویج فرهنگ انس با قرآن و گزاره های هدایت آفرین آن و ذخیره ای برای روز فقر و نیازمندی همه ی دست اندرکاران تهیه، متعلمان و متریبان آن قرار دهد.

صمیمانه پذیرای نظرها و پیشنهادهای ارزشمند استادان و صاحب نظران گرامی خواهیم بود.

پژوهشکده ی علوم و معارف اسلامی

آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها

ایام دهه ی مبارک کرامت ۱۳۹۴

فصل یکم:

آشنایی با حروف

آشنایی با حروف عربی

هدف کلی درس: آشنایی با الفبای عربی و نقش آن در قرائت کلمات قرآن و آموختن شیوه‌ی خواندن صحیح حروف مقطعه‌ی قرآن کریم.

درآمد

قرآن سخن خداوند مهربان است که برای راهنمایی، هدایت و سعادت بندگان خویش بر پیامبر خاتم محمد مصطفی ﷺ نازل فرمود. اولین مقدمه برای فهم سخنان الهی، یادگیری شیوه‌ی صحیح خواندن آن است. برای قرائت صحیح آیات نورانی قرآن لازم است حروف، صداها و علامت‌های به کار رفته و قواعد درست خوانی را به خوبی بشناسیم.

آشنایی با حروف

برای خواندن قرآن که با زبان عربی نازل گردیده است، باید حروف عربی را بشناسیم. حروف عربی ۲۸ حرف است^۱ که هر کدام دارای شکل نوشتاری، اسم و تلفظ خاصی است.

اسامی حروف

هر یک از حروف، علاوه بر شکل نوشتاری، دارای اسم خاصی است. اسامی حروف معمولاً برای نام بردن و شناسایی آنها استفاده می‌شود و بیشتر آنها در فارسی و عربی مشترک هستند. اسامی مشترک عبارت‌اند از: «الف، جیم، دال، ذال، سین، شین، صاد، ضاد، طا، ظا، قاف، کاف، لام، میم، نون، واو».

اسامی ده حرف دیگر در فارسی به صورت «بِ تِ ثِ حِ خِ رِ زِ فِ هِ یِ» است. در عربی به جای صدای (ب) با (ا) به صورت «بَا تَا ثَا حَا خَا رَا زَا فَا هَا یَا» خوانده می‌شود. اسامی «عین غین» نیز در عربی با صدای (ع) و به صورت «عَینَ غَینَ» خوانده می‌شود. به این ترتیب اسامی حروف عربی عبارت‌اند از:

۱. الفبای فارسی تنها چهار حرف «پ چ ژ گ» را اضافه‌تر از الفبای عربی دارد.

ص	ش	س	ز	ر	ذ	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا	شکل
صاد	شین	سین	زا (زای)	را	ذال	دال	خا	حا	جیم	ثا	تا	با	الف	اسم

ی	ه	و	ن	م	ل	ك	ق	ف	غ	ع	ظ	ط	ض	شکل
یا	ها	واو	نون	میم	لام	کاف	قاف	فا	غین	عین	ظا	طا	ضاد	اسم

شکل نوشتاری حروف

شکل نوشتاری حروف در خط عربی و قرآن در بیشتر موارد با فارسی یکسان است. مگر در برخی حروف که مهم ترین آن عبارت است از:

* **تاء گرد:** در آخر بعضی کلمات، تاء به شکل گرد نوشته می شود؛ مانند:

قُوَّةٌ

* **کاف بدون سرکج:** کاف آخر کلمه بدون سرکج نوشته می شود و روی آن کاف کوچکی قرار می گیرد؛ مانند:

خَلَقَكَ

* **لام کشیده:** گاهی لام به شکل کشیده (شبه کاف بدون سرکج) نوشته می شود؛ مانند:

قَوْلَكَ

* **الف کوچک:** الف در خط عربی گاهی کوچک نوشته می شود؛ مانند:

قَالَ

* **یاء:** حرف یاء گاهی به صورت « ے » نوشته می شود؛ مانند:

إِبْرَاهِيمَ

* واو: حرف واو نیز گاهی به صورت کوچک نوشته می‌شود؛ مانند:

دَاوِد

در شکل برخی حروف دیگر نیز تفاوت‌های اندکی با خط فارسی یافت می‌شود. به یاری خداوند در تمرین‌های کتاب و تلاوت سوره‌های قرآن با آن‌ها آشنا خواهید شد.

تلفظ حروف

نحوه‌ی تلفظ بیشتر حروف عربی و فارسی یکسان است؛ تنها تلفظ حروف «ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ق، و» در لهجه‌ی عربی متفاوت است. در درس‌های آینده به تناوب با تلفظ آن‌ها آشنا شده و به تمرین هر یک می‌پردازیم.

شیوه‌ی خواندن حروف مقطعه

در ابتدای ۲۹ سوره‌ی قرآن کریم یک یا چند حرف از حروف الفبا به صورت پیوسته نوشته شده است؛ این حروف در کتابت و نوشتار سرهم نوشته شده‌اند، ولی هنگام خواندن به صورت یک کلمه‌ی متصل خوانده نمی‌شود، بلکه هر حرف با اسمش خوانده می‌شود. از این رو آن را «مُقَطَّعَه» نامیده‌اند. مانند:

(الم) که خوانده می‌شود: (الف لام میم)

در حروف مقطعه‌ی قرآن کریم، از میان ۲۸ حرف عربی فقط ۱۴ حرف در ۱۴ ترکیب یک تا پنج حرفی به کار رفته است.

تعداد	کتابت	نحوه‌ی خواندن	نام سوره
یک حرفی	ص	صاد	ص
	ق	قاف	ق
	ن	نون	قلم
دو حرفی	طه	طاها	طه
	طس	طا سین	نمل
	یس	یا سین	یس
	حم	حا میم	غافر، فصلت، شوری، زخرف، دخان، جاثیه، احقاف
سه حرفی	الم	الف لام میم	بقره، آل عمران، عنکبوت، روم، لقمان، سجده
	الر	الف لام را	یونس، هود، یوسف، ابراهیم، حجر
	طسم	طا سین میم	شعراء، قصص
چهار حرفی	المص	الف لام میم صاد	اعراف
	المر	الف لام میم را	رعد
پنج حرفی	کهیعص	کاف ها یا عین صاد	مریم
	حمرعسق	حا میم عین سین قاف	شوری

تمرین و ارزیابی:

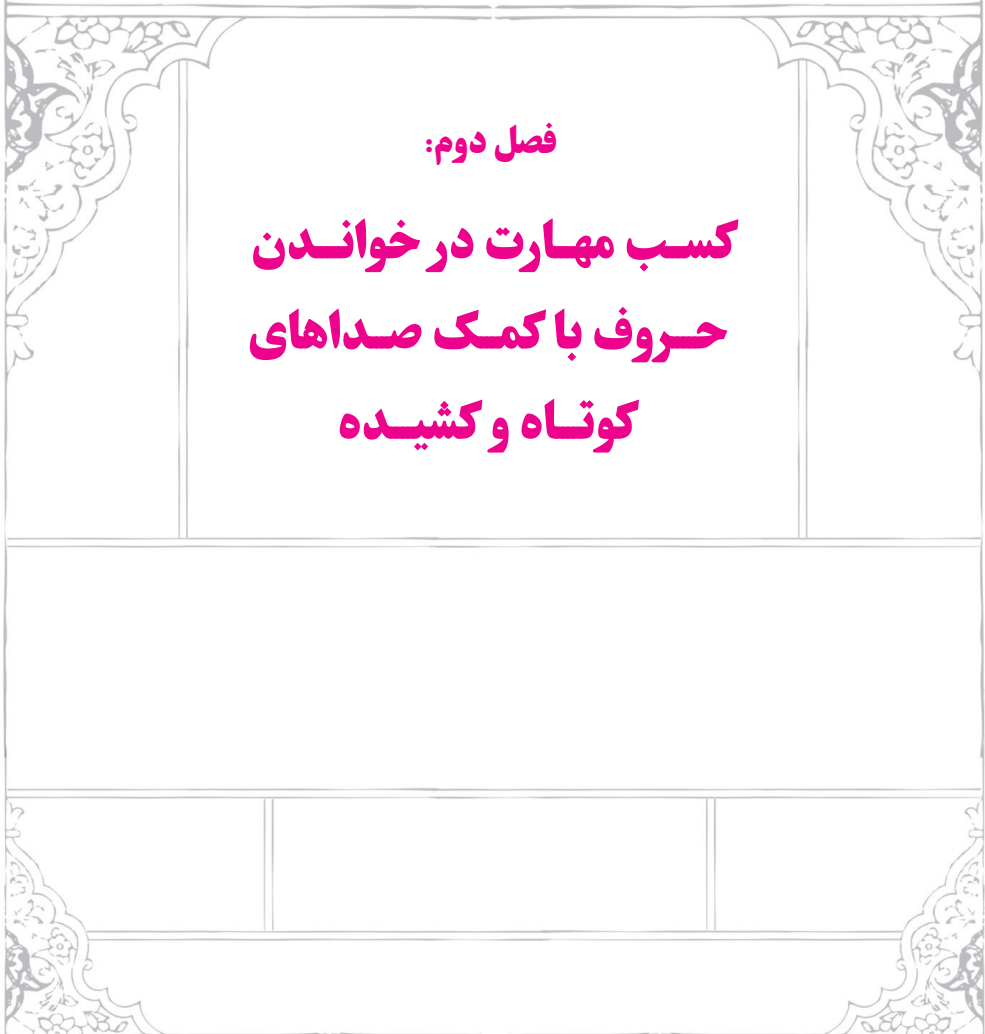
۱. سوره‌های «عصر» تا «ناس» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد به یاد دارید برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. نحوه‌ی خواندن حروف مقطعه را توضیح دهید.
۳. با مراجعه به قرآن، حروف مقطعه‌ی ۲۹ سوره‌ی یادشده را از روی مصحف قرائت نمایید.
۴. خلاصه‌ی مطالب درس را برای هم‌کلاسی یا دوست خود تبیین نمایید.

فصل دوم:

**کسب مهارت در خواندن
حروف با کمک صداهای
کوتاه و کشیده**

درآمد

در تلفظ و خواندن حروف و کلمات قرآن، صداها نقش مهمی دارند. زیرا حروف، به تنهایی خوانده نمی شود. بلکه به کمک صداها خوانده و تلفظ می شوند. برای مثال اگر جهت خواندن کلمه ی «فتح»، از هیچ صدا و حرکتی استفاده نکنید، قابل خواندن نیست.

از سوی دیگر اگر حرکت هر حرف به درستی ادا نگردد و تغییر یابد، کلمه به صورت صحیح ادا نشده و چه بسا به تغییر معنا و مفهوم نیز بیانجامد. برای مثال همین کلمه ی «فتح» را می توان به صورت های گوناگونی، مانند:

«فَتَحَ، فُتِحَ، فَتَحَ و...» خواند که هر یک دارای معنای متفاوتی می باشد.

حال با صداها بیشتر آشنا می شویم.

در زبان عربی صداها به دو دسته تقسیم می شوند؛ کوتاه و کشیده. صداها ی کوتاه عبارت اند از: فتحه (ـَ)، کسره (ـِ)، ضمه (ـُ). صداها ی کشیده نیز عبارت اند از: الف مدی «ـَا»، یاء مدی «ـِی»، واو مدی «ـُو»، که به آن ها حروف مدی نیز می گویند. کیفیت ادای «فتحه و الف مدی»، «کسره و یاء مدی» و «ضمه و واو مدی»، در زبان عربی یکسان ولی میزان کشش آن ها متفاوت است. یعنی در صورت دو برابر کشیدن صدای کوتاه، صدای کشیده ی نظیر آن تولید می شود.

ضمه ـُ	کسره ـِ	فتحه ـَ	کوتاه (حرکات)	صداها
واو مدی (ـُو)	یاء مدی (ـِی)	الف مدی (ـَا)	کشیده (حروف مدی)	

درس دوم

کسب مهارت در خواندن حروف دارای فتحه و الف مدی

هدف کلی درس: کسب مهارت در خواندن کلماتی که دارای صدای فتحه و الف مدی است با رعایت لهجه ی عربی و میزان کشش آن‌ها

صدای فتحه در زبان عربی شبیه صدای (َ) در فارسی است؛ در ادای این حرکت باید دقت نمود که کوتاه و بدون کشش تلفظ گردد. حرف دارای فتحه را «مفتوح» می‌نامند. مانند:

لَكَ جَلَسَ جَعَلَ نَزَعَ سَكَنَ
فَتَحَ مَنَعَكَ فَنَفَعَ لُخِصَفَ فَعَدَلَكَ

هرگاه پس از حرف مفتوح، الف (ا) قرار گیرد، صدای فتحه کمی کشیده می‌شود، این صدای کشیده را «الف مدی» می‌نامند. در واقع میزان کشش صدای الف مدی، دو برابر فتحه می‌باشد. مانند:

ءَ اَ بَ بَا تَ تَا ثَ ثَا جَ جَا

هر یک از حروف به همراه یک صدای کوتاه یا کشیده یک بخش از کلمه را تشکیل می‌دهد. مانند:

قَالَ لَا تَخَافَا = قَا + لَ + لَا + تَ + خَا + فَا

دانستنی های مهم:

* در زبان عربی صدای فتحه و الف مدی در حروف «ص ض ط ظ خ غ ق ر» درشت و پر حجم است.

* الف مدی گاهی به صورت کوچک نوشته می شود. اما تلفظ آن با الف بزرگ هیچ تفاوتی ندارد؛ مانند:

قَلَّ حَشَّ هَذَا جَهَدَ هَمَنْ يَرَهَا ثَلَّثَ
 نَبْرَكَ أَهَذَا تَرَاءَ يَرِيكَ أَهَكَذَا أَتَّهَاهَا تَظْهَرَاهَا
 مَتَعَ أَتَّكَ ءَاتَّكَ جَهَدَاكَ وَوَقَّانَا

* در رسم الخط مصری (مانند خط عثمان طه)، در کلمه ی «الله»، الف کوچک را نمی نویسند و فقط حرکت فتحه، روی «لام» نوشته می شود؛ باید دقت نمود این مورد ما را دچار اشتباه نکند. مانند:

اللَّهُ = اللَّهُ

اللَّهُمَّ كَانِ اللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ تَأَلَّهَ مَعَاذَ اللَّهِ

تمرین یکم:

در مثال‌های زیر، حروف را یک بار با «فتحه» و یک بار با «الف مدی» با رعایت لهجه‌ی عربی بخوانید.

کَ	کَا	ضَدَّ	ضَا	دَ	دَا	ءَ	ءَا
لَ	لَا	طَطَّ	طَا	ذَ	ذَا	بَ	بَا
مَ	مَا	ظَظَّ	ظَا	رَ	رَا	تَ	تَا
نَ	نَا	عَ	عَا	زَ	زَا	ثَ	ثَا
وَ	وَا	غَغَّ	غَا	سَ	سَا	جَ	جَا
هَ	هَا	فَ	فَا	شَ	شَا	حَ	حَا
يَ	يَا	قَ	قَا	صَ	صَا	خَ	خَا

تمرین دوم:

کلمات زیر را با دقت و رعایت میزان کشش صدای کوتاه و کشیده بخوانید.

فَعَلَ فَعَلًا ، جَهَدَ جَاهِدًا ، قَتَلَ قَاتِلًا
 قَالَ قَالًا ، وَجَدَ وَجْدًا ، تَابَ تَابًا
 جَعَلَ جَعَلًا ، جَاوَزَ جَاوِزًا

تمرین سوم:

کلمات زیر را یک بار بخش خوانی و سپس پیوسته قرائت نمایید.

أَبَا أَتَا بَدَا دَنَا يَدَا كَمَا لَهَا نَجَا فَأَبَا أَنِيَا
 مَالَهَا يَا أَبَتَا أَتَهَا أَخَانَا ءَاخِرَ لَأَمِّنَ رِءَاهَا
 فَرَاغَ كَسَادَهَا شَجَرَهَا سَادَتْنَا جَنَاحَكَ فَنَطَّوَلُ
 ءَأَنَسَ فَمَنَّ لَفَسَدَتَا عَصَاكَ نَرَاهَا جَاهِدَاكَ
 فَقَالَا أَمَاتَ أَحَاطَ جَاوَزَا تَابَ مَعَكَ قَالَ لَا تَخَافَا
 فَكَانَ قَابَ فَقَالَ وَرَدَمَاءَ فَمَا كَانَ

بیشتر بدانیم

تلفظ «واو»: هنگام تلفظ حرف «واو» در زبان عربی لب‌ها به صورت غنچه درآمده و از میان دو لب تلفظ می‌شود. مانند:

وَ وِ وَا وِي وُو وَا وِي وُو وَا وِي وُو
 جَوَابَ وَرَدَ وَجَدَ جَاوَزَا

اذکار نماز:

وَلَا الضَّالِّينَ ، وَ بِحَمْدِهِ ، يَوْمَ الدِّينِ ، وَلَمْ يُولَدْ ، كُفُوًا

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «زلزال» تا «تکائر» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد به یاد دارید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. نقش صداها در خواندن کلمات را تبیین کنید.
۳. تفاوت فتحه و الف مدی را بیان نمایید و بفرمایید در چه حروفی درشت و پرحجم ادا می‌شوند؟
۴. نحوه‌ی نوشتن کلمه‌ی «الله» در نگارش قرآن را توضیح دهید.
۵. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

کسب مهارت در خواندن حروف دارای کسره و یاء مدی

هدف کلی درس: کسب مهارت در خواندن کلماتی که دارای صدای کسره و یاء مدی است با رعایت لهجه‌ی عربی و میزان کشش آن‌ها

صدای کسره در زبان عربی شبیه به (ای) تلفظ می‌شود؛ البته کوتاه و بدون کشش. حرف دارای کسره را مکسور می‌نامند. مانند:

إِبِلٍ شَهِدَ نِسِيَّ بَرَقَ بِيَدِكَ بَوْرَقٌ تَبَعَكَ
فَصَعِقَ رَجُلًا لِيَذْرَكَ أَفْحَسَبَ بِيَدِنِكَ

هر گاه پس از حرف مکسور، یاء (ی) قرار گیرد، صدای کسره با کمی کشش تلفظ می‌شود، این صدای کشیده را «یاء مدی» می‌نامند. در واقع میزان کشش صدای یاء مدی، دو برابر کسره است. مانند:

ءِ عِيٍّ بِيٍّ تِيٍّ ثِيٍّ جِيٍّ

هر یک از حروف به همراه یک صدای کوتاه یا کشیده یک بخش از کلمه را تشکیل می‌دهد. مانند:

خَلِدِينَ فِيهَا = خَ + لَ + دِي + نَ + فِي + هَا

دانستنی های مهم:

* یاء مدی گاهی به صورت (ء) نوشته می شود. مانند:

وَرَاءَ ءَابَاءِ ءَاتَمِنَ ءِئَلَفِ

* در قرآن های با رسم الخط ایرانی، کسره ی قبل از یاء مدی، به صورت ایستاده نوشته می شود؛
مانند:

خَلْدِينَ فِيهَا

* در قرآن های با رسم الخط کم علامت، کسره ی قبل از یاء مدی، نوشته نمی شود؛ مانند:

خَلْدِينَ فِيهَا

تمرین یکم:

در مثال‌های زیر، حروف را یک بار با «کسره» و یک بار با «یاء مدی» با رعایت لهجه‌ی عربی بخوانید.

کِ	کَ	ضِ	ضَ	دِ	دَ	اِی	اَ
لِ	لَ	طِ	طَ	ذِ	ذَ	بِ	بَ
مِ	مَ	ظِ	ظَ	رِ	رَ	تِ	تَ
نِ	نَ	عِ	عَ	زِ	زَ	ثِ	ثَ
وِ	وَ	غِ	غَ	سِ	سَ	جِ	جَ
هِ	هَ	فِ	فَ	شِ	شَ	حِ	حَ
یِ	یَ	قِ	قَ	صِ	صَ	خِ	خَ

تمرین دوم:

کلمات زیر را با دقت بخوانید.

سَیْلِ سَبِیْلِ ، بَنَاتِ بَنَاتِی ، اَبَاءِ اَبَاءِی
 یَعْبَادِ عِبَادِی ، عَذَابِ عَذَابِی

تمرین سوم: کلمات زیر را یک بار بخش خوانی و سپس پیوسته قرائت نمایند.

أَبِي بَنِي لَفِي فِيمَا فِيهَا أَرِنِي جَاءَنِي ءَانِكَ
 ءَاتِينَ ءَاخِرَنَا نَسِينَا لَقِينَا مَمَاتِي مَقَامِي
 تَرَنِي ءَاوِي لَاتِنَا فَنَسِينَهَا لِمِيقَتِنَا طَغِينَا
 غَوِينَا بَاقِينَ غَلْبِينَ خَلْقِينَ عَلَمِينَ بَعْلَمِينَ
 عَلِيهَا سَافِلَهَا يَصْحَبِي فِي جِيدِهَا فِي مَنَاقِبِهَا
 وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا لِأَشْيَةٍ فِيهَا وَهَذَا أَخِي وَبَرَكَ فِيهَا
 بِقَمِيصِي هَذَا مُحَرِّبٌ وَتَمَثِيلٌ قَالَ هِيَ عَصَايَ
 خَلْدِينَ فِيهَا مَا دَامَتْ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَلْدِكَ
 وَجَعَلَ فِيهَا رَوْسِي

بیشتر بدانیم

تلفظ «تاء» و «ذال»: این دو حرف نوک زبانی و نازک و کم حجم تلفظ می‌شوند. مانند:

ثَ ثِ ثُ ، ثَا ثِي ثُو ، ثَا ثِ ثُ ، أَثِ إِثِ أَثُ
 أَثَّ أَثِّ أَثُّ ، ثَ ثِ ثُ ، سَ سِ سُ

ذَ ذِ ذُ ، ذَا ذِي ذُو ، ذَا ذِي ذِي ، أَذِ إِذِ أَذُ
 أَذَّ أَذِّ أَذُّ ، ثَ ثِ ثُ ، ذَ ذِي ذُ ، زَ زِي زُ
 ثَلَّثَ ثَانِي الثَّقَلَانِ ذَهَبَ هَذَا

اذکار نماز:

صِرَاطَ الَّذِينَ ، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ، كَذَلِكَ اللَّهُ رَبِّي
 ثَبَّتْ أَقْدَامَنَا

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «تین» تا «بینه» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد به یاد دارید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. تفاوت کسره و یاء مدی را بیان نمایید.
۳. نحوه‌ی تلفظ کسره در لهجه‌ی عربی و فارسی چه تفاوتی دارد؟
۴. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

درس چهارم

کسب مهارت در خواندن حروف دارای ضمه و واو مدی

هدف کلی درس: کسب مهارت در خواندن کلماتی که دارای صدای ضمه و واو مدی است با رعایت لهجه ی عربی و میزان کشش آن ها

صدای ضمه در زبان عربی شبیه به (او) تلفظ می شود؛ البته کوتاه و بدون کشش. حرف دارای ضمه را مضموم می نامند. مانند:

نَفِخَ يَهَبُ نَزَرَ نَقَرَ وَقِهِمُ عَمَرَ
يَعْظَمُ ثَلَاثِي زَبَرَ زَبِرُ

هر گاه پس از حرف مضموم، واو قرار گیرد، صدای ضمه کمی کشیده می شود، این صدای کشیده را «واو مدی» می نامند. در واقع میزان کشش صدای واو مدی، دو برابر ضمه است. مانند:

أُءُو بُ بُو تُو ثُو جُو جُو

هر حرف به همراه یک صدای کوتاه یا کشیده یک بخش از کلمه را تشکیل می دهد. مانند:

فَلَا تَلُو مَوْنِي = فَا + لَا + تَا + لُو + مَوْنِي

دانستنی های مهم:

* واو مدی گاهی به صورت کوچک (و) نوشته می شود. مانند:

غَاوِنَ   وَرِي   دَاوِدَ   لِدَاوِدَ

* در قرآن های با رسم الخط کم علامت، ضمه قبل از واو مدی، نوشته نمی شود؛ مانند:

وَلَا يَزَالُونَ

تمرین یکم: در مثال های زیر، حروف را یک بار با «ضمه» و یک بار با «واو مدی» با رعایت لهجه ی عربی بخوانید.

كُو	كُ	ضُو	ضُ	دُو	دُ	أُو	أُ
لُو	لُ	طُو	طُ	ذُو	ذُ	بُو	بُ
مُو	مُ	ظُو	ظُ	رُو	رُ	تُو	تُ
نُو	نُ	عُو	عُ	زُو	زُ	ثُو	ثُ
وُو	وُ	خُو	خُ	سُو	سُ	جُو	جُ
هُو	هُ	فُو	فُ	شُو	شُ	حُو	حُ
يُو	يُ	قُو	قُ	صُو	صُ	خُو	خُ

تمرین دوم: کلمات زیر را با دقت بخوانید.

عَالِمٌ عِلْمُونَ ، جَاعِلٌ لَجَاعِلُونَ ، كَافِرٌ كَافِرُونَ
 يَرِثُ يَرِثُونَ ، يَقُومُ يَقُومُونَ ، يُوقِدُ يُوقِدُونَ
 يَذَرُ يَذَرُونَ ، يَعِيدُ يَعِيدُونَ

تمرین سوم: کلمات زیر را یک بار بخش خوانی و سپس پیوسته قرائت نمایید.

فَكُلِي نُسْكِ لِيْرِيْهِمَا لِيْكَوْنَا تَطْءُوْهَا فَعَقْرُوْهَا
 قَاصِرَاتٌ كَمِئْنَا شُحُوْمَهُمَا مُتَشَكِسُونَ يُجَاوِرُونَكَ
 وَلَا يَزَالُونَ ءَاخِرِينَ ءَاخِرَانَ ءَاخِرِينَ ءَاخِرُونَ
 فَكَيْهِنَ فَكَيْهِنَ فَكَيْهُونَ طَعَامٌ مَسْكِينٍ فَلَاتُلُومُونِي
 فَمَا تَزِيدُونِي أَتَجِدِلُونِي لَا يَمُوتُ فِيهَا حَيْثُ تُرِيحُونَ
 فِيهِ تُسِيمُونَ

تمرین (۴):

عبارت های زیر را قرائت نمایید.

أَلَسَاءَ مَا يَرْزُونَ يُجَدِلُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَخْرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا

هَرُونَ أَخِي وَهُوَ يَجِيرُ وَلَا يَجَارُ وَفُومَهَا وَعَدَسِيهَا وَبَصَلِيهَا
 نَسِيحَاتُهُمَا وَلِي فِيهَا مَثَارِبُ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهَدَ
 يُجَادِلُونَ فِيهَا لَهَا كَرِهُونَ

بیشتر بدانیم

تلفظ «ظاء»: این حرف مانند «ذال» نوک زبانی و درشت و پرحجم تلفظ می‌شود. مانند:

ظَ ظِ ظُ ، ظَا ظِي ظُو ، ظَا ظِ ظُ ، أَظْ إِظْ أُظْ

أَظْ أَظِّ أَظُّ ، ظَ ظِ ظُ ، ذَ ذِ ذُ ، زَ زِ زُ

ظَلَمَ ظَاهِرَ ظَالِمِي لَظْلِمُونَ ظَلَّلَهَا حَافِظِينَ

تَوْعُظُونَ حَافِظُونَ

اذکار نماز:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ

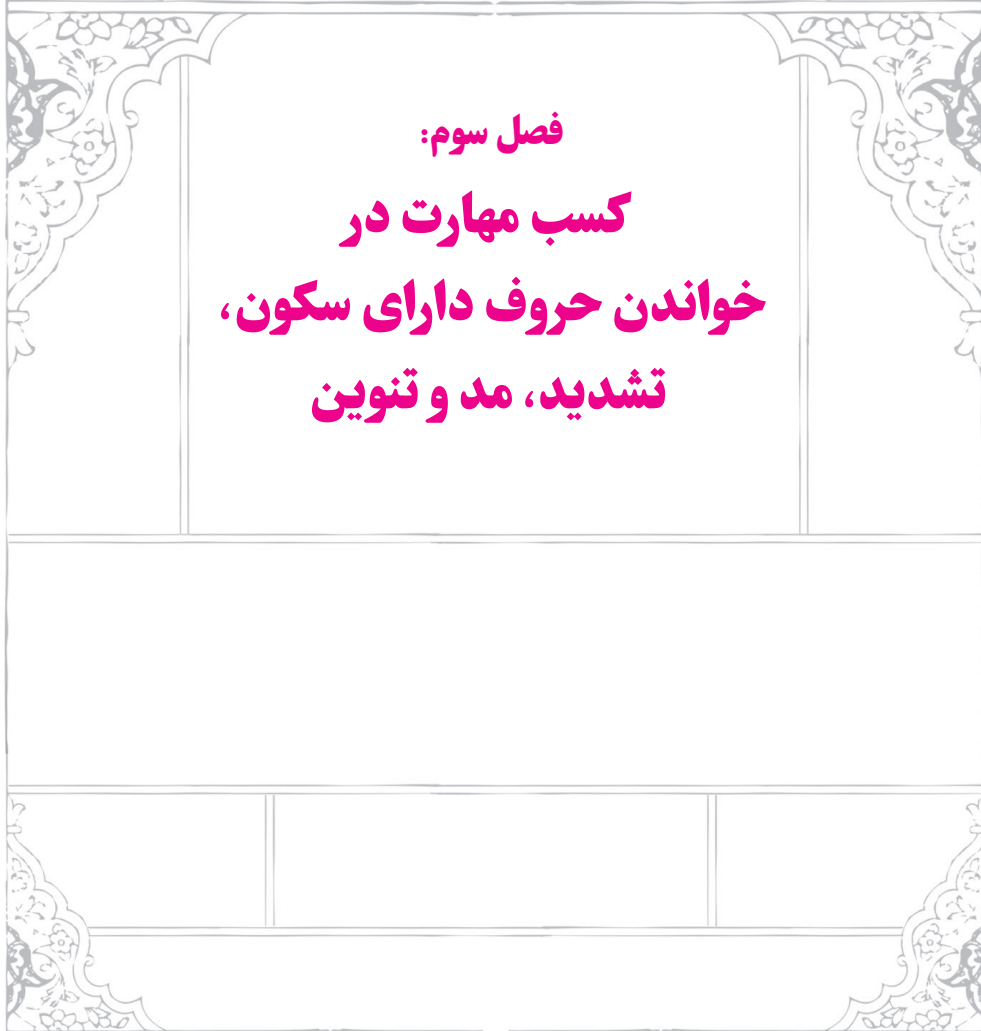
تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «شمس» تا «شرح» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد به یاد دارید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. تفاوت ضمه و واو مدی را بیان نمایید.
۳. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

فصل سوم:

**کسب مهارت در
خواندن حروف دارای سکون،
تشدید، مد و تنوین**

کسب مهارت در خواندن حروف ساکن

تاکنون آموختیم که چگونه حروف به کمک صداهای کوتاه و کشیده خوانده می‌شوند. در قرآن کریم به علایم دیگری برمی‌خوریم که هر یک برای راهنمایی و اشاره به نکته‌ای است که ما را در قرائت و خواندن صحیح آیات یاری می‌دهد. مانند علامت سکون، تشدید، تنوین، مد و ...؛ حال با این علایم آشنا گشته و به تمرین آن‌ها می‌پردازیم.

سکون ضد حرکت است و حرفی که هیچ گونه صدا و حرکتی (اعم از کوتاه و کشیده) نداشته باشد، ساکن می‌نامند. حرف ساکن همیشه به کمک حرف متحرک پیش از خود در یک بخش خوانده می‌شود. مانند:

أَمِهْلَهُمْ = أَمْ + هِلْ + هُمْ

برای نشان دادن حرف ساکن از نشانه ی (◀) استفاده می‌شود. مانند:

أَنْذِرْهُمْ

همچنین در رسم الخط کم علامت، حرف ساکن بدون هیچ علامتی می‌آید. مانند:

أَنْذِرْهُمْ

اکنون حروف ساکن را به کمک حرف صدادار قبل بخوانید.

أَدُّ إِدُّ أُدُّ	أَبُّ إِبُّ أُبُّ	أَتْ إِتُّ أُتُّ
أَثُّ إِثُّ أُثُّ	أَجُّ إِجُّ أُجُّ	أَحُّ إِحُّ أُحُّ
أَخُّ إِخُّ أُخُّ	أَدُّ إِدُّ أُدُّ	أَذُّ إِذُّ أُذُّ
أَرُّ إِرُّ أُرُّ	أَزُّ إِزُّ أُزُّ	أَسُّ إِسُّ أُسُّ
أَشُّ إِشُّ أُشُّ	أَصُّ إِصُّ أُصُّ	أَضُّ إِضُّ أُضُّ
أَطُّ إِطُّ أُطُّ	أَظُّ إِظُّ أُظُّ	أَعُّ إِعُّ أُعُّ
أَغُّ إِغُّ أُغُّ	أَفُّ إِفُّ أُفُّ	أَقُّ إِقُّ أُقُّ
أَكُّ إِكُّ أُكُّ	أَلُّ إِلُّ أُلُّ	أَمُّ إِمُّ أُمُّ
أَنَّ إِنَّ أَنْ	أَوْ إَوْ أُوُّ	أَهَّ إِهَّ أُهَّ
أَيُّ إَيُّ أُيُّ		

دانستنی مهم:

در تلفظ وادای (وَ) و (یِ)، باید دقت نمود صدای فتحه ی قبل از واو و یاء بالهجه ی عربی خالص تلفظ شود و متمایل به کسره یا ضمه نشود. مانند:

يَوْمٍ مَّوْرُودٍ مَّوْعِدُهُمْ أَوْزَارَهُمْ تَوْبَتُهُمْ
 فَمَا أَوْجَفْتُمْ كَوْتَرَ بَيْتٍ يَلِيَتْ أَيْدِيَهُمْ
 غَيْبُ شَيْءٍ أَيْنَمَا يَشْعِبُ جَزِيَّتُهُمْ أَيْمَانُهُمْ

تمرین (۱):

کلمات زیر را یک بار به صورت تفکیک شده و سپس پیوسته قرائت نمایید.

أَمْ هُمْ قَوْمٌ لَمَنْ لَمِنْ لَمِنْ فَبَدَّتْ لَمَّتْ أَهْلِيهِمْ
 أَهْلِيهِمْ كَهْفِهِمْ كَلْبُهُمْ نَكْسُوها لَمَسْمُ شَارِكُهُمْ
 سَيْنَاهُمْ مَسْكِنُهُمْ مَسْكِنُهُمْ دِرَاسَتِهِمْ أَكْفَلِنِيهَا
 لَا يَسْتَحِيءُ يَسْتَوُونَ يُرِيكُهُمْ يُرِيكُمُوهُمْ قَبْلَنِهِمْ
 قَبْلَنَهُمْ بَدءُكُمْ وَضَعْتُهَا وَضَعْتُهَا لَا تَكُلُونَ
 يَسْتَعْفِفْنَ فَأَخْلَفْتُكُمْ فَيَسْحِكُمْ نَحْيٌ لِيُرْلِقُونَكَ
 أَنْزَلْنَاهُمْ مَكْمُوها لَا يَسْتَنْقِذُوهُ أَفْنَاهُكُنَا أَسْتَخْلِصُهُ أَعْجَبَتْكُمْ
 مَذْبِذِينَ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ وَلَا نَنْهَرُهُمَا خَلْفَتُونِي
 فَلَا مُمْسِكَ لَهَا فَسَيَكْفِيكَهُمْ

تمرین (۲): عبارات های زیر را ابتدا کلمه به کلمه و سپس پیوسته قرائت فرمایید.

أَفْتُونِي فِي أَمْرِي وَأَلْقِ عَصَاكَ وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ
 قِيلَ أَهَكَذَا عَرَشُكَ وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِيهَا
 وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسَلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ
 فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ يَعْفِرُ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ
 أَعْلَنْتُمْ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُمْ لَهُمْ فَسَبِّحُوا وَبِصُرُونَ
 تَبَنَّى مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا
 وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ
 وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

بیشتر بدانیم

تلفظ «حاء»: این حرف با گرفتگی از وسط حلق ادا می شود. مانند:

حَ حِ حُ ، حَا حِي حُو ، حَاحِ حُحُ ، أَحِ أَحِ أَحِ
 أَحَّ أَحَّ أَحُّ ، حَ حِ حُ ، هِ هِ هِ

أَحْيَا مَحْيَاهُمْ حَسِيسَهَا مَحْرِبَ رَحِمَ
حِسَابِهِمْ حِيتَانُهُمْ حُنْفَاءَ الْمُفْلِحُونَ
يَحُولُ زُحْرَحَ

اذکار نماز:

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ أَحَدٌ سُبْحَانَ
بِحَمْدِهِ مُحَمَّدًا رَحْمَةً الصَّالِحِينَ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «فجر» و «بلد» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد به یاد دارید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. تفاوت سکون و ساکن را بیان نمایید.
۳. با ذکر یک مثال بگویید حرف ساکن چگونه بخش خوانی می‌شود؟
۴. حرف ساکن در رسم الخط کم علامت، با چه شیوه‌ای مشخص می‌شود؟
۵. در قرائت واو و یاء ساکنی که قبل از آن فتحه قرار دارد، چه نکته‌ای را باید رعایت نمود؟
۶. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

درس ششم

کسب مهارت در خواندن حروف مشدّد

اگر دو حرف همانند در یک کلمه تکرار شود، چنانچه اوّلی ساکن و دومی متحرک باشد، حرف اول نوشته نشده و به جای آن علامت تشدید (س) روی حرف دوم قرار می‌گیرد. مانند:

مَسَس ← مَسَّ

بنابراین در هنگام خواندن حرف مشدّد باید آن را با تأکید و کمی مکث ادا کنیم. هنگام بخش خوانی، حرف مشدّد در دو بخش می‌آید، بخش اوّل به حالت ساکن به همراه حرف متحرک قبل، و در بخش دوم با حرکت خود خوانده می‌شود. مانند:

مَسَّ = مَسَّ + نَ   صَلَّ = صَلَّ + لِ

رَادَّ = رَادَّ + دَ

اکنون حروف را در حالت مشدد بخوانید.

أَبَّ أَبِّ أَبُّ	أَتَّ أَتِّ أَتُّ	أَثَّ أَثِّ أَثُّ
أَجَّ أَجِّ أَجُّ	أَحَّ أَحِّ أَحُّ	أَخَّ أَخِّ أَخُّ
أَدَّ أَدِّ أَدُّ	أَذَّ أَذِّ أَذُّ	أَزَّ أَزِّ أَزُّ
أَصَّ أَصِّ أَصُّ	أَضَّ أَضِّ أَضُّ	أَشَّ أَشِّ أَشُّ
أَطَّ أَطِّ أَطُّ	أَعَّ أَعِّ أَعُّ	أَغَّ أَغِّ أَغُّ
أَفَّ أَفِّ أَفُّ	أَقَّ أَقِّ أَقُّ	أَكَّ أَكِّ أَكُّ
أَلَّ أَلِّ أَلُّ	أَمَّ أَمِّ أَمُّ	أَنَّ أُنَّ أُنُّ
أَوَّ أَوِّ أَوُّ	أَهَّ أَهِّ أَهُّ	أَيَّ أَيِّ أَيُّ

تمرین یکم:

کلمات زیر را یک بار به صورت تفکیک شده و سپس پیوسته قرائت نمایید.

كُلُّ أَمَّا رَبِّي أَنَا إِنَّ مَسْنَا
فَدُكْنَا لِمَسْكُم مِّنْزِلْهَا نُرِينَك لَإِيْهْدِي

أَمَانِيَهُمْ لَمَنْجُوهُمْ يَسْتَفْرِهُم لَاتَمَسُوها
 فزِيلَنَا لَهُدَمَت تُّكَلِمَنَا يُبِينَهَا بَدَلْنَهُمْ
 يُفَجِّرُونَهَا مَا نَقْبِلَ سَمِيَّتَهَا مَكْنَهُمْ لَأَنْفَتِي
 لَتَأْتِيَنَّكُمْ بِجَنَّتِيهِمْ لَمْ يَتَسَنَّهُ أَهَمَّتَهُمْ
 نَقَشَعِرُ أَقْنَتِ أُجَلَّتْ تَفَكَّهُونَ لَنَجِدَهُمْ
 لِيُبَدِّلَنَّهُمْ لَأَزِينَنَّ لِيُمْكِنَنَّ بَدَلُهُ نَوَفِيَنَّكَ
 يَسْمَعُونَ وَلِيُبَيِّنَنَّ

تمرین دوم:

کلمات زیر را با دقت بخوانید.

يَذْكُرُ يَشَقُّ يُصَعِدُ يَطُوفُ بَيْنَا زَيْنَا
 عَلِيُونَ ذُرِّيَّتِي رَبِّيُونَ أُمِّيُونَ يَصَدَّعُونَ
 لِيُولِّبَ لِنَصَدَقَنَّ لَأُمْنِيَنَّهُمْ لَأُضِلَّنَّهُمْ لَأَمْرَنَّهُمْ
 فَلْيُغَيِّرَنَّ وَلِيَّيَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَسْنِيَّ نُنَجِّيكَ
 عَلِيَّيْنَ أُمِّيَنَّ تَرِيَنَّ تَرِيَنَّ وَكُلَّ بِكُمْ

تمرین سوم:

عبارت های زیر را ابتدا کلمه به کلمه و سپس پیوسته قرائت فرمایید.

۱. قَالَ أَبَشِّرْ تُمُونِي
۲. كُنْتُمْ تَشْقُونَ
۳. عَجَلْنَا قَطْنَا
۴. فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
۵. إِنَّمَا سَكِرْتُمْ أَبْصَرْنَا
۶. سَنَمِتْهُمْ ثُمَّ يَمْسُهُمْ مِنَا
۷. فَعَمِيَتْ عَلَيْكُمْ أَنْزَلْنَاكُمْ هَا
۸. وَمَا تَشْعُرُونَ أَيَّانَ يَبْعَثُونَ
۹. يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
۱۰. وَلَتَسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
۱۱. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا
۱۲. فَلَا يَخْفَىٰ عَنْهُمْ وَأَهُمُّ يُنظَرُونَ

۱۳. حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ

۱۴. وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ

بیشتر بدانیم

تلفظ «عین»: این حرف همانند «حاء» از وسط حلق ادا شده و در هنگام تلفظ آن، دیواره ی حلق جمع می‌گردد و صدای حرف در حال سکون، مقداری کشیده می‌شود. مانند:

عَ عَ عُ ، عَا عِي عُو ، عَاعِ عُ ، أَعِ إِعِ أَعِ

أَعَّ أَعَّ أَعُّ ، عَ عَ عُ ، أِ أِ أُ ، حَ حَ حُ

أَمِينُ عَمِيئُ نِعْمَ يَسْتَعْجِلُونَ عَبَسَ مَعَكُمْ

فَأَعِينُونِي فَعَالٌ سَعَرَتْ يَدُ

اذکار نماز:

الْعَالَمِينَ نَعْبُدُ نَسْتَعِينُ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ رَبِّي الْعَظِيمِ

رَبِّي الْأَعْلَى عَلَى سَمِعِ اللَّهِ عَبْدُهُ السَّلَامُ عَلَيْكَ

السَّلَامُ عَلَيْنَا عِبَادِ اللَّهِ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «طارق»، «اعلی» و «غاشیه» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. نحوه‌ی بخش خوانی حرف مشدد را در قالب مثال بیان نمایید.
۳. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

درس هفتم

کسب مهارت در خواندن کلمات دارای مد (ـ)

«مد» به معنای امتداد و کشش صداهای کشیده بیش از مقدار طبیعی می باشد. هرگاه پس از صداهای کشیده (ـا، ـی، ـو)، همزه یا حرف ساکن یا حرف مشدد قرار گیرد، صداهای کشیده بیش از میزان معمولی کشیده می شود. در قرآن در چنین مواردی برای راهنمایی قاری علامتی به شکل (ـ) روی حروف مدی قرار داده اند. در این صورت میزان کشش حروف مد، حدود دو تا سه برابر میزان طبیعی آنها است. مانند:

شَاءَ جِيَّءَ سُوءٌ ءَآلَنَ رَادَّ

دانستنی مهم:

علاوه بر حروف مدی (الف مدی، یاء مدی، واو مدی)، دو حرف واو و یاء ساکن ماقبل مفتوح (ـَوْ) و (ـِئِ)، در صورت قرار گرفتن حرف ساکن پس از آنها، با مد و کشش خوانده می شوند. مانند «خَوْفٌ» و نیز عبارت «كَهَيْعَصَ» در ابتدای سوره ی مبارکه ی مریم و عبارت «حَمَّ عَسَقٌ» در ابتدای سوره ی مبارکه ی شوری که حرف مقطعه ی «عین» در هر دو عبارت، دارای شرایط مد می باشد. البته باید دقت نمود که حرف «واو» و «یاء» ساکن مد می گیرد نه فتحه ی قبل از آنها.

تمرین یکم: کلمات زیر را با توجه به قاعده‌ی مد، قرائت نمایید.

فَلَا أُقْسِمُ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ وَهَزَىٰ إِلَيْكَ يَأْخُذَ هَرُونَ
 لَعَلِّي أَطَّلِعُ بُحْرَىٰ إِلَّا فِي أَمْوَالِهِمْ جَاءَ تَبَوُّاً دَكَّاءَ
 وَرَاءَ سِيءَ شَهْدَاءَ حُنَفَاءَ يُضِيءُ دِمَاءَ كُمْ
 بِضَارِّينَ مَدَّهَامَّتَانِ دَوَابُّ رَادَّ حَاجَّ يُشَاقِّ
 يُحَادُّونَ لِرَادِّكَ حَادَّ وَلَا تَتَّبِعَانِ تَأْمُرُونِي
 بِرَادِّي أَتُحَاجُّونِي صَوَافِّ الْمَيسِ طَسِ
 نَ صَ قَ حَمَ الرَّمْرِ الْمَصِّ طَسَمَ

تمرین دوم: عبارت‌های زیر را ابتدا کلمه به کلمه و سپس پیوسته قرائت فرمایید.

۱. تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ
۲. يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا
۳. لَوْلَا جَاءَ وَعَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شَهْدَاءَ
۴. وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ
۵. وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ

۶. مَدَّهَامَّتَانِ ﴿۱۰﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
 ۷. فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا
 ۸. نَحْنُ خَلْقَنَّهُمْ وَشَدَدْنَا آسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ
 ۹. فَمَنْ لَمْ يُجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا
 ۱۰. أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ

بیشتر بدانیم

تلفظ «غین» و «قاف»: حرف «قاف» به صورت «انفجاری» و غیر قابل کشش تلفظ می‌شود. ولی حرف «غین» به صورت «سایشی»، «نرم» و دنباله دار آدا می‌شود؛ مانند زمانی که آب را در گلو غرغره می‌کنیم. مانند:

أَغْنَى وَأَقْنَى

غ غ غُ ، غَا غِي غُو ، غَا غِ غُ ، أَغْ إِنْغْ أَغْ
 أَغْ أَغْ أَغْ ، غْ غِ غُ ، قِ قِ قُ ، خِ خِ خُ

قَلَّ غَلَّ

غَفَرَ أَفْرِغْ يَغْلِي غَيْرِي لَا يَغْرُنْكَ لُغُوبٌ قَبْلَ
 غَيْبَتِ غَافِرٍ وَقَابِلِ

اذکار نماز:

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ   أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ   قَلَّ   قِنَا

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «انشقاق» و «بروج» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. حروف مد را نام ببرید.
۳. با وجود چه شرایطی حروف مدی را بیش از اندازه‌ی طبیعی، مد و کشش می‌دهیم؟
۴. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

کسب مهارت در خواندن حروف دارای تنوین

تنوین، نون ساکنی است که به شکل تکرار حرکت نوشته می شود؛ یعنی به صورت دو فتحه (ـَـ)، دو کسره (ـِـ)، دو ضمه (ـُـ). پس تنوین دارای سه نوع است:

تنوین فتحه: مَاءَنْ ← مَاءَ (ـَـ ← ـَـ)

تنوین کسره: كِرَامِنْ ← كِرَامِ (ـِـ ← ـِـ)

تنوین ضمه: عَابِدُنْ ← عَابِدُ (ـُـ ← ـُـ)

معمولاً بعد از تنوین فتحه، الف ناخوانا می آید (ـَـ)؛ مانند: قَوْلًا كَرِيمًا

همچنین گاهی بعد از تنوین فتحه یاء ناخوانا می آید (ـِـ)؛ مانند: هُدًى

هر حرف دارای تنوین، یک بخش از کلمه را تشکیل می دهد. مانند مثال های زیر:

حَسَابًا ← حِ + سَا + بَا

خِلَافٍ ← خِ + لَآ + فِ

فَسَادٌ ← فَآ + سَا + دُ

در برخی رسم الخط های قرآن، برای اشاره به قواعد تجویدی، گاهی تنوین به شکل (   ) نوشته می شود. مانند:

خِفَافًا وَثِقَالًا   رِضْوَانٍ وَجَنَّتِ   لَأَوَّهٌ حَلِيمٌ

اکنون حروف را با سه نوع تنوین قرائت کنید.

ء ء ء	بَا ب ب	تَا ت ت
ثَا ث ث	جَا ج ج	حَا ح ح
خَا خ خ	دَا د د	ذَا ذ ذ
رَا ر ر	زَا ز ز	سَا س س
شَا ش ش	صَا ص ص	ضَا ض ض
ظَا ظ ظ	ظَا ظ ظ	عَا ع ع
غَا غ غ	فَا ف ف	قَا ق ق
كَا ك ك	لَا ل ل	مَا م م
نَا ن ن	وَا و و	هَا ه ه
يَا ي ي		

تمرین یکم:

کلمات زیر را یک بار به صورت تفکیک شده و سپس پیوسته قرائت نمایید.

سَلَمًا رَهْوًا عَالِيًا رَجًا مُصَفَّرًا حُطْمًا
 سَوِيًّا مَوْلَى سِرَاعًا زَنْجِيًّا هَلُوعًا جِهَارًا
 بِسَاطًا كُبَّارًا شَطَطًا فِجَاجًا قِدْدًا قَمَطِيرًا
 زَمَهْرِيرًا غَدَقًا لِبْدًا تَبْتِيًّا كَثِيْبًا مَهِيْلًا
 أَخْذًا وَبِيْلًا قُرَى ظَهْرَةَ * زُرُوعَ نَعْمَةَ
 سُنْدُسٍ إِسْتَبْرَقٍ تَبَعٍ مُدَكِّرٍ أَفْنَانٍ عَبَقَرِيٍّ
 زَقُومٍ ثَيِّبَتٍ عَتُوٍّ حَلَّافٍ مَشَاءٍ عَتَلٍّ
 غِسْلِينَ قَسُورَةَ بِنَانِيَّةٍ ظِلَلٍ وَعَيْوُنٍ شَمِيخَتٍ
 ثَلَاثِ شُعْبٍ بِشَكْرٍ كِرَامٍ بَرَّةٍ قُدُورٍ رَاسِيَّتٍ
 * رَمَانَ جَانَ حِسَانَ لَعْفُوٍّ قَيْنَتٍ وَاهِيَّةٍ
 يَوْمَ عَسِيرٍ لَوَاحَةٍ رَهِيْنَةَ حَمْرٍ مُسْتَنْفِرَةَ فَاقِرَةَ
 جَمَلَتٍ صَفْرٍ وَاجِفَةٍ خَشِيعَةَ كَرَّةٍ خَاسِرَةَ
 زَجْرَةَ وَاحِدَةَ مُسْفِرَةَ ضَاحِكَةَ مُسْتَبْشِرَةَ غَبْرَةَ
 قَرَّةَ ءِالِهَةَ شَفَاءٍ وَرَحْمَةَ

تمرین دوم:

کلمات زیر را با دقت قرائت نمایید.

حَكِيمًا وَاحِدٍ نَصِيبٍ بِدَارًا نَفْسٍ وَوَلَدٍ
 كَافَّةً يَدٍ بَرِيءٍ مُسَمًّى مَرَّةً فِتْنَةً
 رُكَّامًا بَقِيعَةً مُتَجَوِّزَاتٍ قَطْرِيًّا مُمَزَّقٍ
 مُسْتَبْشِرَةً هِينًا سَفَاهَةً خُورًا مَلْجَأًا
 بِمُصِيطِرٍ نَجَسٍ عَزَى جِنَّةٍ حَفِيٍّ
 بَنَانٍ دَكَاةٍ بَيَّاتٍ أَذَانٍ شُرْعًا
 صَفَّاتٍ شَرِبٍ مُتَحَيِّرًا أَجْنَحَةً ظَمًا
 جَفَاءً زُجَاجَةً مَخْمَصَةً إِلَّا لِسَابًا مُتَبَرِّقًا
 قَدَدًا لُجِّيٍّ دُرِّيٍّ مُكَبَّاتٍ مُتَبَرِّجَاتٍ
 جَانٍ نَكِدًا كَهَشِيمٍ فَدِيَّةٍ مُسَوِّمَةً
 مُسَوِّمَةً عَائِنَةً فَدِيَّةً لَبَدًا مُهَجَّرَاتٍ هَالِكٍ
 هُدًى مَوْلًى طَوًى ضُحًى مُفْتَرًى سُدًى
 عَمًى مُصَفًى عَزَى مُسَمًّى مُصَلًى سَوًى

تمرین سوم:

عبارت های زیر را ابتدا کلمه به کلمه و سپس پیوسته قرائت فرمایید.

۱. کَانَ يَتُوسَا
۲. لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ
۳. لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ
۴. لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٍ
۵. وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا
۶. إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ
۷. غَدُوهُ شَاهِرٌ وَرَوَّاحُهَا شَهْرٌ
۸. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ
۹. بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ
۱۰. وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ
۱۱. لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
۱۲. مَا هَذَا إِلَّا إِنْكَارٌ لِمَا هُمْ مُفْتَرُونَ

۱۳. وَمَاءَ آئِنَهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا

۱۴. وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ

۱۵. قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ

بیشتر بدانیم

تلفظ «صاد»: این حرف مانند «سین» ولی درشت و پر حجم ادا می شود. مانند:

صِ صِ صُ ، صَا صِي صُو ، صَا صِ صُ ، أَصِ إِصِ أُصِ
أَصَّ أَصِّ أَصُّ ، صِ صِ صُ ، سِ سِ سُ ، ثِ ثِ ثُ

عَسَى عَصَى ، صَدَقَ صَالِحِينَ صَلَاتِي
مِصْرَ تَخَاصُمَ نَفَصَلُ فَصَلَّنَهُ

اذکار نماز:

الصِّرَاطُ الصَّمَدُ صَلِّ الصَّالِحِينَ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «انفطار» و «مطففین» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. تنوین را تعریف کنید.
۳. نحوه‌ی بخش خوانی حرف دارای تنوین را در قالب مثال بیان نمایید.
۴. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

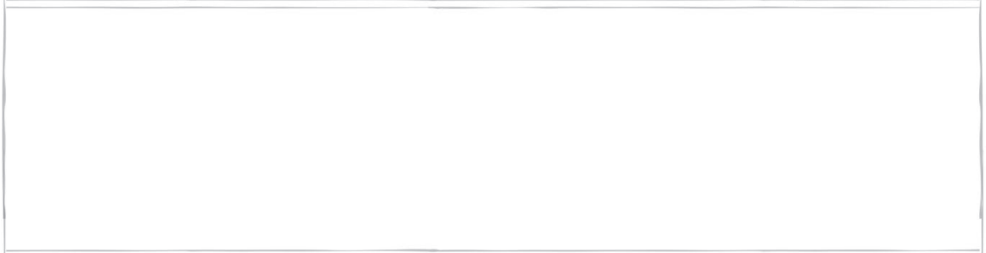
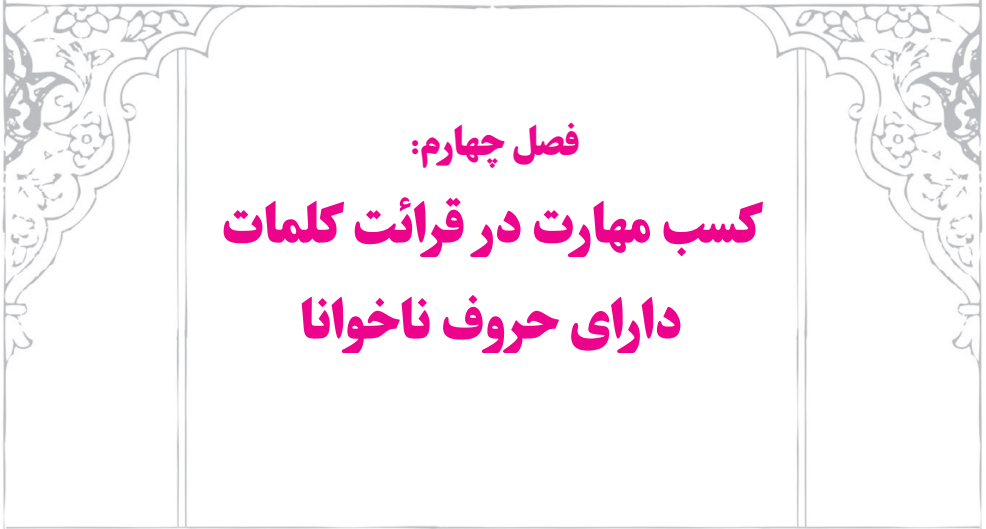

فصل چهارم:

کسب مهارت در قرائت کلمات

دارای حروف ناخوانا

درآمد

در الفبای هر زبانی برخی حروف، تلفظ نمی‌شود. در زبان فارسی نیز، بعضی کلمات دارای حروف ناخوانا است؛ مانند: ﴿خواندن، خواهر، خویش، مؤمن، سؤال، مؤلف، مؤثر، مصطفی، مثلاً، معمولاً، کافی است، زین العابدین، سیدالشهداء، علیه السلام﴾. در رسم الخط عربی و قرآن نیز بسیاری از کلمات دارای حروف ناخواناست. در درس های پیش رو به بررسی و تمرین این موارد خواهیم پرداخت. تاکنون با دو مورد از حروف ناخوانا در درس تنوین آشنا گشتیم:

۱. الف همراه تنوین فتحه در هنگام وصل ناخوانا است؛ مانند:

كُنْبًا رَجُلًا حَكِيمًا قَرِيبًا

۲. یاء همراه تنوین فتحه، همواره ناخوانا است؛ مانند:

هُدًى مَثْوًى مَسْمًى عَمًى

اکنون با موارد دیگر حروف ناخوانا در قرآن کریم آشنا می‌شویم؛

حروف ناخوانا (۱)

پایه‌ی همزه

به صورت کلی چهار حرف (والی) در برخی کلمات قرآن کریم ناخواناست که موارد آن به شرح زیر است:

پایه‌ی همزه (وَأَيُّ)

همزه در برخی کلمات به تنهایی نگاشته می‌شود مانند:

سوء جزاء دَفء شَيْء

همچنین در برخی کلمات، همزه روی کشیدگی حرف قبل نوشته می‌شود. مانند:

شَيْئا وَطئا لَا يَسْمُ يَنْعُونَ تَجْعَرُونَ تَوِيه

اما در موارد بسیاری همزه به همراه یکی از حروف (وای) می‌آید. هر گاه سه حرف (وای) پایه و کرسی همزه قرار بگیرند، دیگر خوانده نمی‌شوند و فقط تکیه گاه همزه‌اند. در این صورت فقط همزه خوانده می‌شود. پایه قرار گرفتن این حروف بدین معناست که همزه بالا یا زیر این حروف قرار گیرد. مانند:

أ: أَمِنَ أَذِنَ يَاْمُنُوْكُمْ إِنَّكَ
 و: يُوْحَرُ فَيُوْخَذُ تُوْزَهُمُ اللُّوْلُوْ
 ئ ي د د: قُرِيْ تَبَوُّيْ هِيَّ اِيْتَايِ
 يَلْبَسُهُمْ مِلَّتْ طَلِيفٌ

با دقت کلمه های «رَءَا»، «لَخَطِئِينَ»، «وَرَأَى» را مشاهده کنید. با توضیحات یادشده، روشن است که در این مثال «الف»، «واو» و «یاء» ناخوانا نیست. چرا که شرط ناخوانا بودن این سه حرف آن بود که «همزه» دقیقاً بالا یا پایین این سه حرف قرار گیرد تا پایه ی همزه محسوب شوند.

تمرین های عملی

مرحله ی یکم: کلمات زیر را قرائت نمایید.

سَأَلَ دَابَّأً بَدَأَ تَبَرَّأَ أَرَى إِخْوَةَ حَمِيٍّ
 إِلَیَّ یَاسِینَ أُمَّةٌ أَنَسُ یَا مَنُوكُمْ لَا یَا لُونُكُمْ
 یَا تَمِرُونَ کَدَابٍ أَسَأْتُمْ وَأَمْرٌ نَشَأُ بَوَّانَا
 مُؤَذِّنٌ یُؤِیدُ مُؤَجَّلًا یُؤَخِّرُهُمْ نَقَرُوهُ
 هَاؤُمْ هَؤُلَاءِ یَذَرُوكُمْ یَكَلُوكُمْ یُنشِئُوا
 لَوْلَا فُؤَادُ اللُّؤْلُؤِ یُؤْتِی سؤُوكَ تَسؤُهُمْ
 قُرِیٌّ یَسْتَهزِئُ أُبْرِئُ یُنشِئُ تَبِؤِی
 إِبْتِآیَ وِرَآیَ تَلْقَآیَ ءَانَآیَ شَطِیِّ
 أَمْرِیِّ هِیِّ نِیِّ یَهِیِّ

مِلَّتْ طَلِيفٌ يُنَبِّئُهُمْ فِيهَا لِئَلَّا سَيِّئَةً
رِيَاءَ بَارِيكُمْ تَطْمِئِنُّ بِسَسِجَتِ شَيْئِمْ نَبِيئِنَا

مرحله‌ی دوم: پس از مقایسه‌ی کلمات زیر، آنها را با دقت بخوانید.

أَمِنَ ءَامَنَ ، أَخُوهُ ءَأَدَمَ ، أَحَبُّ ءَأَنَسَ
أَذَى ءَأَذَيْتُمُونَا ، أَزِفَتِ يَوْمَ الْأَزِفَةِ ، أَنَهَا
ءَأَتَهَا ، أَيْنَنَا ءَأَتَيْنَا ، أَخَذَ ءَأَخَذَ
جَزْوُهُ لَيْسَتُوهُ ، فَوَادَكَ تَطَّوَّهُمْ ، مُؤْمِنٌ يَقْرَأُونَ
وَرَائِي وَرَاءِي ، لِقَائِي دُعَائِي ، ءَأَنَايِ خَطِئِينَ

مرحله‌ی سوم: کلمات زیر را قرائت نمایید.

ءَأَلِ ءَأَيَّةُ ءَأَدَمَ ءَأَثَرِ ءَأَلْفِ تَبَوَّءَا
قُرَّانٌ رَّءَاهُ ءَأَمِنَّا أَلَكْنَ ءَأَلَكْنَ
نَنَا بَعَالٍ مَّعَابٍ مَّعَارِبُ فَعَازَرُهُ
شَنَّانٌ فَعَانَتْ سَاوِي سَائِكُمْ

لَايَةً لِّأَمِّنَ لَأَيْنِيَّةُ لَأَتَيْنَهُمْ لَأَمُرْنَهُمْ
وَأَلْمُرُونَ لَأَبَائِهِمْ لَلْآخِرَةَ لَلْآخِرِينَ لَلْآكِلِينَ

مرحله ی چهارم: کلمات زیر را قرائت نمایید.

أُوفٍ أُوتٍ أُولَهُمْ أُولَتَهُمْ
أُوحَى أُوذَى

رُءُوفٍ رُءُوسٍ رُءُوسٍ رُءُوسٍ
مُستَهزِئُونَ مَذْمُومًا

بَدَاءُكُمْ فَاءُ بَاءُ تَبَرُّوْا
مَوءِدَةٌ

مَسْئُولًا يَتُوسًا لِيَتُوسَ تَطْهُوهُمْ
وَلَا يَتُودُهُ بَرِيْعُونَ

فَمَالُونَ مُتَكُونٍ يَضْهَعُونَ
يُطْفِئُونَ لِيَسْتَوْا

مرحله ی پنجم: کلمات زیر را قرائت نمایید.

إِي إِيْتَايَ إِيْمَنًا إِيْمَنِي
إِيْمَانِي إِيْلَافِ

دُعَايَ ءَأَبَائِي وِرَائِي
شُرَكَائِي

أَلْتَعِي

إِسْرَائِيلَ الْمُسْتَهْزِئِينَ

بِئْسَ خَطِئِينَ خَسِيعِينَ مُتَكِبِينَ صَبِئِينَ

مرحله‌ی ششم: عبارت‌های زیر را با دقت بخوانید.

۱. فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شَهَابًا رَصَدًا

۲. لَا كُلُّونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زُقُومٍ

۳. وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَرَجًا

۴. قَالَ كَذَلِكَ أَنتُكَ ءَايَاتُنَا فَنَسِينَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ نُنسِي

۵. مَا ءَامَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ

۶. جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا

وَلِبَاسَهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ

۷. وَلَيْنَ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ

۸. لِنُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ ءَابَاؤَهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ
۹. فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِن شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ
۱۰. وَأَن أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّارَءَاهَا نَهَزَتْ كَأَنهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ
يَمُوسَىٰ أَقْبَلَ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمِينِينَ
۱۱. رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا
إِيَّانَا يَعْبُدُونَ
۱۲. وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمَّ تَعَلَّمُوهُم أَن تَطَّوَّهُمْ فِتْصِيبَكُمْ
مِنْهُمْ مَّعْرَةٌ بَغَيْرِ عِلْمٍ
۱۳. مُدْبِدِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ
۱۴. قَالَ يُوسُفُ عَجَبْتَ أَن أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُورَىٰ سَوَاءً
أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ

بیشتر بدانیم

تلفظ «ضاد»: این حرف از برخورد کناره ی زبان با دندان های آسیای بالا به صورت درشت و پرحجم ادا می شود. مانند:

ضَ ضِ ضُ ، ضَا ضِي ضُو ، ضَا ضِ ضُ ، أَضِ إِضِ أُضِ
 أَضِّ أَضِّ أَضُّ ، ضَ ضِ ضُ ، زَ زِ زُ ، ذَ ذِ ذُ ، ظَ ظِ ظُ
 زَلَّ ، ضَلَّ ، ذَلَّ ، ظَلَّ

أَضَعُ ضَرَبَ ضِيضِي وَأَغَضُضُ عَضُوا

نَضَّاحَتَانِ أَنْقَضَ ظَهْرَكَ

اذکار نماز:

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ وَلَا الضَّالِّينَ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره ی «نازعات» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته اید، برای یکی از هم کلاسی ها تلاوت بفرمایید.
۲. شرایط ناخوانا بودن حروفی که پایه ی همزه قرار گرفته اند را با ذکر مثال تبیین نمایید.
۳. خلاصه ی مطالب درس را برای یکی از هم کلاسی های خود تبیین نمایید، سپس تمرین های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

حروف ناخوانا (۲)

پایه ی الف مدی (و د ی)

هرگاه حروف (و د ی) پایه ی الف مدی قرار بگیرند، یعنی الف کوچک روی این حروف قرار گیرد، ناخوانا هستند. در این موارد فقط الف خوانده می شود. مانند:

صَلَاةٌ

که خوانده می شود

صَلَوَةٌ

مُوسَا

که خوانده می شود

مُوسَى

نَادَاهَا

که خوانده می شود

نَادَيْهَا

تمرین های عملی

مرحله ی یکم: کلمات زیر را قرائت نمایید.

((و))

حَيَوَةٌ صَلَوَةٌ زَكْوَةٌ عَدْوَةٌ نَجْوَةٌ
كَمَشْكُورَةٍ مَنَوَةٌ صَلَوَتِكَ أَصَلَوْتُكَ رَبِّوًا

((د))

تَرَنَّهُمْ أَتَنَّا ضُحَاهَا جَلَّهَا أَلَهَانُكُمْ
أَدْرَبَكَ دَعَوْنَهُمْ أَوْلَاهُمَا سَوَّاهَا

((ي))

مُوسَى يَحْيَى هَدَى أَعْطَى يَرْضَى صَرَعَى
تَرَى عَلَى شُورَى قُرَى تَرَدَى يَتَمَطَّى

مرحله ی دوم: عبارت های زیر را با دقت بخوانید.

۱. وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ

۲. وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

۳. خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ

إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ

۴. كَمِشْكُورَةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ

۵. وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا

۶. كَذَبَتْ ثُمُودُ بِطَغْوَاهَا فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ

رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا

۷. وَنِيسْرِكَ لِلْيَيْسْرِ سَيِّدَكَرُّنَ مِنْ يَخْشَى ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى

بیشتر بدانیم

تلفظ «طاء»: این حرف مانند «تاء» ولی درشت و پرحجم ادا می‌شود. مانند:

ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط
 ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط ، ط ط ط
 تَابَ طَابَ

فَطَرَ فَطِرًا ، فَطْرًا فَطْرًا ، فَطْرًا فَطْرًا ، فَطْرًا فَطْرًا ، فَطْرًا فَطْرًا ، فَطْرًا فَطْرًا
 خَطَوَاتٍ وَلَا تُشِطُّ ، فَاطِّهَرُوا عَطَلْتِ

اذکار نماز:

أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره ی «نبأ» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. شرایط ناخوانا بودن حروفی که پایه ی الف مدی قرار گرفته‌اند را با ذکر مثال تبیین نمایید.
۳. خلاصه ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

حروف ناخوانا (۳)

همزه‌ی وصل در میان دو کلمه (- أ -)

اگر هنگام قرائت، همزه‌ی وصل در میان دو کلمه قرار گرفت، خوانده نمی‌شود. بلکه فقط کلمه‌ی قبل و بعد به هم وصل می‌شود. همزه‌ی وصل به شکل الف نوشته شده و نشانه‌اش آن است که هیچ حرکتی ندارد و در برخی رسم الخط‌های قرآن علامت صاد کوچکی به شکل (م) روی آن قرار می‌دهند. مانند:

وَأَرْحَمَنَا   وَرَحْمَنَا

که خوانده می‌شود

تمرین‌های عملی

مرحله‌ی یکم: کلمات زیر را با دقت بخوانید.

فَأَصْبِرْ وَأَنْحَرْ فَأَعْلَمْ فَأَدْعُ وَأَسْتَقِمَّ بِالْحُرِّ فَأَنْقَمْنَا

بِالْغَيْبِ وَأَتَّخِذَ وَأَخْتَارَ وَالْعَدِيدِثِ فَالْمُورِبَةِ

فَالْمُغِيرَاتِ بِالْبَيْتِ بِالْمَعْرُوفِ قَدْ أَفْتَرَيْنَا أَهْلَ الْقُرَى

رَبِّ الْعَالَمِينَ لِمَنِ الْمُقَرَّبِينَ وَأَسْتَرْهَبُوهُمْ فَوْقَ الْحَقِّ

مرحله ی دوم: جملات کوتاه زیر را با دقت قرائت فرمایید.

۱. وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ

۲. فَأَصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا

۳. إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا

۴. قُلِ الْبَلَّ إِلَّا قَلِيلًا

۵. وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ

۶. وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ

۷. وَأَهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا

۸. إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَتًا

۹. يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَىٰ

۱۰. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

۱۱. يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ

۱۲. وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ

۱۳. وَالْقَمَرَ إِذَا اتَّسَقَ

۱۴. وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ

۱۵. فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌ی «مرسلات» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. شرایط ناخوانا بودن همزه‌ی وصل را با ذکر مثال تبیین نمایید.
۳. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

حروف ناخوانا (۴)

(وَاِیْ) ناخوانا

سه حرف (وا ی) در مواردی در قرآن کریم خوانده نمی شود. در برخی رسم الخط ها برای راهنمایی قاری در موارد ناخوانا بودن این حروف علامتی شبیه صفر (۰) بالای آن ها قرار می دهند. مانند:

أُولَئِكَ قَالُوا وَمَلَائِيهِ

اکنون موارد ناخوانا بودن این سه حرف را بررسی می نماییم.

الف ناخوانا

۱. الف ناخوانا بعد از واو آخر کلمه (وَاِیْ) مانند:

يَدْعُوا أَتَوْا يَعْفُوا أَلرَّبُّوا يَبْدُوا

۲. الف ناخوانا در کلمات خاص؛ مانند:

مِائَةٌ مِائَتَيْنِ لِمِائَةٍ يَأْتِسُ لَا يَأْتِسُ
لَا تَأْتِسُوا لَا أَذْبَحَنَّهُ قَوَائِرًا ثَمُودًا جَاءَ

دانستنی خیلی مهم:

«الف» در پایان هفت کلمه ی قرآن کریم، هنگام وقف خوانده شده و هنگام وصل ناخوانا است. در برخی رسم الخط ها علامتی شبیه بیضی (۵) برای راهنمایی قاری، بر روی آن قرار می دهند. این هفت کلمه عبارت اند از:

أَنَا لَكِنَّا سَلَسِلَا الْأَظُنُونَا الرَّسُولَا
السَّبِيلَا قَوَارِيرَا

تمرین های عملی

مرحله ی یکم: کلمات زیر را با دقت قرائت نمایید.

يَعْفُوا نَتَلُوا صُدُوا صَدُوا أَدُوا حَلُوا رُدُوا تَلُوا
دَعُوا أَتُوا خَلُوا تَعَثُوا ءَاتُوا ءَأَوُوا تَعَالُوا
يَعْفُوا نَبَلُوا لِيَبَلُوا لِيَتَلُوا لِيَرَبُوا يَبْدُوا
يَدْرُوا نَبَأُوا بَلَتُوا نَشَأُوا جَزَأُوا أَنْبَأُوا

مرحله ی دوم: عبارت های کوتاه زیر را قرائت فرمایید.

۱. فَلَا تَهْنُوا

۲. وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

۳. وَنَبِّئُوا أَخْبَارَكُمْ
۴. وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ
۵. بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ
۶. قُلْ لَا تَمْنُوا عَلَيَّ إِسْلَمَكُمْ
۷. فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ
۸. أَفَلَمْ يَأْتِسَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا
۹. قَوَارِيرًا مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا
۱۰. وَجَاءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ
۱۱. يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا
۱۲. قُوًا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا
۱۳. أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ
۱۴. وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلَهَا

واو ناخوانا

حرف (و) در هفت کلمه ی قرآن، ناخوانا است. در برخی رسم الخطها برای راهنمایی قاری علامتی مانند صفر بالای آن قرار می دهند تا نشان گر ناخوانا بودن آن باشد. این کلمات عبارت اند از:

أُولَى   أُؤَلُّوا   أُؤَلَّاءُ   أُؤَلَّتِ   أُؤَلَّتِكَ
 أُؤَلَّتِكُمْ   سَأُؤَرِّكُمْ

مرحله ی سوم: عبارت های زیر را با دقت بخوانید.

۱. فَإِذَا جَاءَ وَعَدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولَى بَأْسٍ شَدِيدٍ
۲. فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ
۳. قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ
۴. أَسْكِنُوهُنَّ مِمَّنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَىٰ حَمَلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمَلَهُنَّ
۵. أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا
۶. وَأُولَٰئِكَ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مَبِينًا
۷. سَأُؤَرِّكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ

بَاءِ ناخوانا (ب)

در کلمات زیر به علت تبعیت از رسم الخط ویژه ی قرآن، یک بَاءِ ناخوانا نوشته شده است. در برخی رسم الخط ها برای راهنمایی قاری علامتی شبیه صفر (۰) بر روی این حرف نوشته می شود تا نشان گر ناخوانا بودن آن باشد.

بِأَيْدِي بِأَيْدِيكُمْ الْمَفْتُونُ أَفَإِنَّ مَلَائِكَهُمْ مَلَائِكِهِمْ

مرحله ی چهارم:

عبارت های زیر را با دقت بخوانید.

۱. وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ

۲. بِأَيْدِيكُمْ الْمَفْتُونُ

۳. أَفَإِنَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ

۴. وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ

فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

۵. فَمَاءَ أَمِنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّتَهُ مِنْ قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن

فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌ی «انسان» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. شرایط ناخوانا بودن «وای» را با ذکر مثال تبیین نمایید.
۳. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

حروف ناخوانا (۵)

لام نزد حروف شمسی

به این دو مثال توجه کنید:

وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ

همان طور که ملاحظه می‌فرمایید لام در «والشمس»، ناخوانا ولی در «والقمر» خوانده می‌شود. ۱۴ حرف از الفبای عربی را «حروف شمسی» و ۱۴ حرف را «حروف قمری» می‌نامند. حروف شمسی عبارت‌اند از: «ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن». حروف قمری عبارت است از: «ء، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ک، م، و، ه، ی». حرف «ل» که معمولاً در قالب «ال» در ابتدای بسیاری از کلمات می‌آید، نزد حروف شمسی، ناخوانا است. مانند:

وَالشَّمْسِ ← وَشَمْسِ

نشانه‌ی ناخوانا بودن لام، این است که هیچ علامتی ندارد و حرف بعدش، مشدد است. از سوی دیگر حرف لام در نزد حروف قمری همیشه ساکن بوده و خوانده می‌شود. مانند:

وَالْقَمَرِ

در بسیاری موارد قبل از لام، همزه‌ی وصل قرار گرفته است. (ال): اما در برخی کلمات، همزه‌ی وصل نوشته نشده و لام به تنهایی می‌آید. مانند:

لِلنَّاسِ إِلَّا كَلِيبَ

تمرین های عملی

مرحله ی یکم: عبارت های زیر را با دقت بخوانید.

فَارَ النُّورَ   تَحْتَ الثَّرَى   رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ   وَالذَّارِيَاتِ
 أَرْحَمُ الرَّحِمِينَ   سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ   وَالسَّائِلِينَ   رِحْلَةَ الشِّتَاءِ
 بَشِيرِ الصَّابِرِينَ   وَالضُّحَى   وَالطَّيِّبَاتِ   يَوْمِ الظُّلَّةِ   هُوَ اللَّطِيفُ
 هَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ *   إِنَّ الْأَبْرَارَ   مَرْجُ الْبَحْرَيْنِ   خَلَقَ الْجَانَّ
 سِقَايَةَ الْحَاجِّ   يُخْرِجُ الْخَبَاءَ   أَوْلُ الْعَبِيدِ   خَيْرُ الْغَفِيرِينَ
 هُمُ الْفَائِزُونَ   فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ   عِنْدَكَ الْكِبَرُ   نَتَلَوْنُ الْكِتَابَ
 حُسْنُ الْمَثَابِ   هُوَ الْوَاحِدُ   وَالْهُدَى   لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ

مرحله ی دوم: عبارت های زیر را با دقت قرائت فرمایید.

وَلِلدَّارِ الْآخِرَةِ   لِلدِّينِ   لِلذَّكْرَيْنِ   لِلذِّكْرِ   لِلرُّءْيَا
 لِلرِّجَالِ   لِلرُّسُلِ   لِلزَّكَاةِ   لِلسَّاعَةِ   لِلسَّائِلِينَ   لِلشُّحْتِ
 لِلشَّوَى   لِلطَّائِفِينَ   لِلْفُقَرَاءِ   لِلْحَوَارِيِّينَ   لِلْمُتَّقِينَ

مرحله ی سوم: عبارت های زیر را با دقت قرائت فرمایید.

۱. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
۲. فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمِ الظُّلَّةِ
۳. نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ
۴. وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ الشَّيْطَانُ
۵. وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
۶. عَلَّمَنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ
۷. وَأَدْخَلَنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ
۸. قُلْ أَلَّذِكْرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثِيَيْنِ
۹. وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيْطَانِ
۱۰. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ
۱۱. وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

۱۲. فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ

۱۳. إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «مَدَّثَرٌ» و «قیامة» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. شرایط ناخوانا بودن «لام» را با ذکر مثال تبیین نمایید.
۳. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

حروف ناخوانا (۶)

حروف مدی نزد همزه ی وصل

هر گاه در پایان کلمه ای یکی از حروف مدی (ا، ی، و) واقع شود و کلمه ی بعد از آن با همزه ی وصل (أ) آغاز شود- در صورت وصل دو کلمه - حرف مدی، ناخوانا شده و فقط حرکت کوتاه قبلیش به حرف ساکن یا مشدد بعدی وصل می شود. مانند:

ذَا الْكِفْلِ   که خوانده می شود   ذَلِكِمْ

فِي الدُّنْيَا   که خوانده می شود   فِدُنْيَا

ذُو الْعَرْشِ   که خوانده می شود   ذُلْعَرْشِ

دانستنی مهم:

به عبارت «إِلَى الطَّيْرِ» دقت فرمایید. در این گونه موارد که یاء ناخوانا پایه ی الف مدی کوچک قرار گرفته و در مجاورت همزه ی وصل نیز می باشد، در رسم الخط قرآن الف کوچک نوشته نمی شود. باید دقت نمود که در هنگام خواندن کلمه در حالت وقف، آن را صحیح بخوانیم. به این مثال توجه نمایید:

وَيَنْجِبُهَا الْأَشَقَى ۱۱ الَّذِي يَصَلِي النَّارَ الْكُبْرَى ۱۲

در حالت وصل دو آیه:

وَيَنْجِنَهَا الْأَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصِلُ النَّارَ الْكُبْرَى ﴿١٢﴾

در حالت وقف بر آیه ی اول:

وَيَنْجِنَهَا الْأَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصِلُ النَّارَ الْكُبْرَى ﴿١٢﴾

تمرین های عملی

مرحله ی یکم: کلمات زیر را با دقت بخوانید.

إِذَا أَكْتَالُوا ذَا الْكِفْلِ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِلَّا الْكُفُورُ

وَيَنْجِنَهَا الْأَشْقَى عَرْضَنَا الْأَمَانَةَ مَا الطَّارِقُ مَا أُسْتَجَابُوا

فَلَا أَقْنَحَمَ إِلَّا ابْتِغَاءَ إِذَا اتَّسَقَ لَا الشَّمْسُ

ءَاسْفُونَا أَنْقَمْنَا يَمُوسَى أَدْعُ لَنَا بُلَى السَّرَائِرِ

بَعْدَى اسْمُهُ ذِي أَنْقَامٍ مُجْزَى الْمُحْسِنِينَ إِنِّي أَصْطَفَيْتُكَ

قَوْمِي اتَّخَذُوا تَأْتِي السَّمَاءُ أُولَى النِّعْمَةِ فِي الْأَسْبَابِ

يُنَجِّي اللَّهُ يَهْدِي السَّبِيلَ ذِي الذِّكْرِ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى

فِي الْخَلْقِ مُهْلِكِي الْقُرَى أُولَى الْأَيْدِي

قَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ ءَامِنُوا اسْتَجِيبُوا وَابْنُوا الْيَنْمَى
 فِقُولُوا أَشْهَدُوا وَءَاتُوا الْيَنْمَى لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا
 كَفَرُوا السُّفْلَى فَاسْتَبِقُوا الصِّرَاطَ وَامْتَزُوا الْيَوْمَ
 وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَى لَذَائِقُوا الْعَذَابِ أَسْأُوا السُّوْأَى
 جَابُوا الصَّخْرَ فَقَالُوا ابْنُوا

مرحله ی دوم: عبارت های زیر را قرائت نماید.

وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ
 أَخِي أَشَدَّ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْأَخْرِينَ
 وَقِيلَ ادْخُلِ النَّارَ لَاتَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 قَالُوا اطَّيَّرْنَا أَتَمُوا الصِّيَامَ سَخَّرْنَا الْجِبَالَ
 يَا بَابَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي
 وَمَا نُخْفِي الصُّدُورَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ذَوِي الْقُرْبَى
 أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا أَوْءَابَاؤُنَا الْأَوْلُونَ
 وَءَاخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ
 ثُمَّ أَعْرَقْنَا الْأَخْرِينَ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ

مرحله ی سوم: عبارت های قرآنی زیر را تلاوت فرمایید.

۱. قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ
۲. أَمَّا نَحْنُ بِمَبِيتَيْنِ ۖ إِلَّا مَوْتَنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَدَّبِينَ
۳. فَإِنَّهُمْ لَا يَكُونُ مِنْهَا فَمَا لُتُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ
۴. قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ
۵. وَءَايَاتِنَاهُمَا الْكُتُبَ الْمُسْتَبِينَ ۖ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
۶. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ
۷. كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْنَادِ
۸. أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَادْخُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ
۹. وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ
۱۰. كَتَبْنَا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ
۱۱. وَادْخُرْ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

۱۲. وَقَالَ الرَّسُولُ يَرْبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا
۱۳. وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى
فَبَشِّرْ عِبَادِ

۱۴. وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَّهُ، وَأَوْثَقَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ
مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌های «جن» و «مزمل» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. شرایط ناخوانا بودن «لام» را با ذکر مثال تبیین نمایید.
۳. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

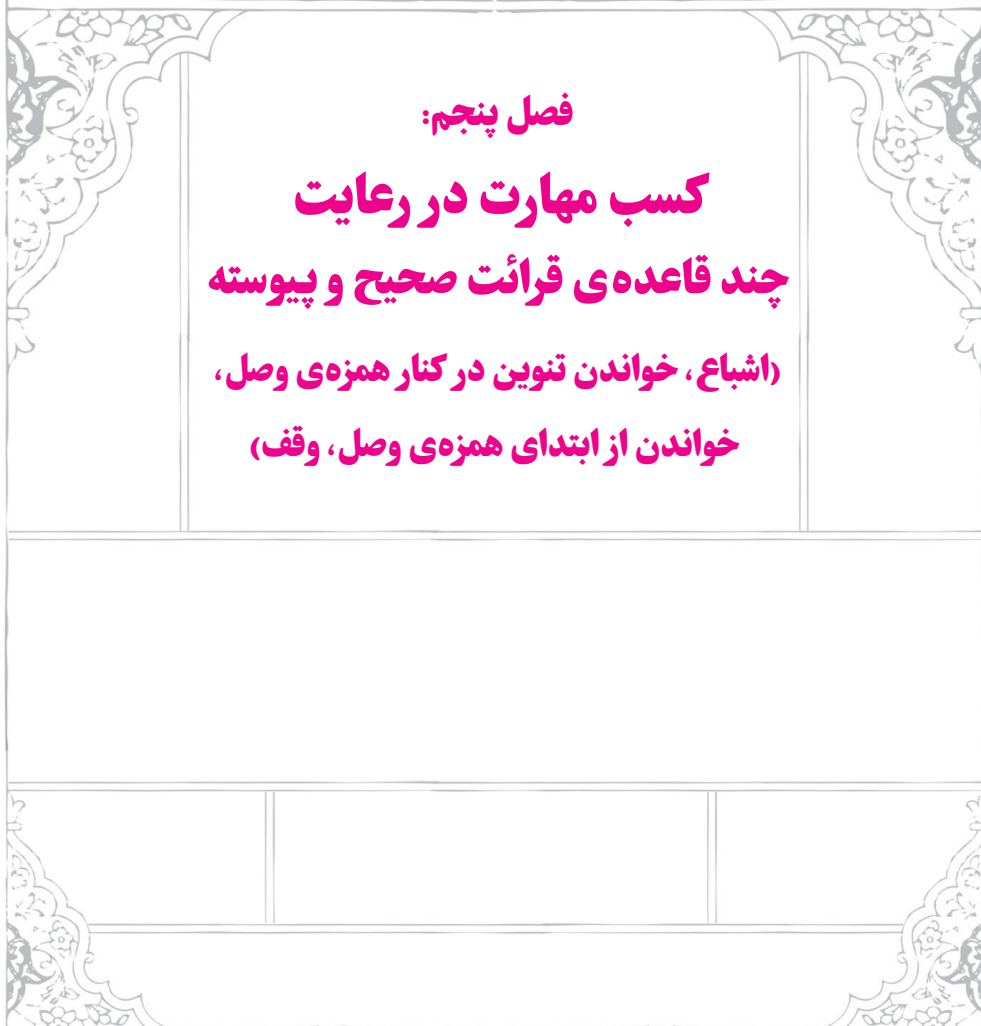
فصل پنجم:

کسب مهارت در رعایت

چند قاعده‌ی قرائت صحیح و پیوسته

(اشباع، خواندن تنوین در کنار همزه‌ی وصل،

خواندن از ابتدای همزه‌ی وصل، وقف)

کسب مهارت در خواندن موارد اشباع

اشباع به معنای سیرنمودن است. در قرائت قرآن به تبدیل صدای کوتاه به کشیده اشباع می‌گویند. هاء ضمیر، کلمه‌ای است که جانشین اسم ظاهر شده و از تکرار آن جلوگیری می‌کند. مانند:

وَأَذْكُرُ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ

«و بنده‌ی ما داود را ... به یاد آر، زیرا او بسیار بازگشت‌کننده (به سوی ما) بود». در این آیه، پس از آنکه یک بار نام حضرت داوود عَلَيْهِ السَّلَام می‌آید، برای بار دوم به جای ذکر نام ایشان از ضمیر (هُ) به معنای «او» استفاده شده است. از میان ضمائر فقط ضمیری که بر مفرد مذکر غایب دلالت دارد مورد بحث ماست. این ضمیر گاهی مضموم و گاهی مکسور است. مانند:

إِنَّهُ لَهُ بِهِ رَبِّهِ

هاء ضمیر به دو صورت خوانده می‌شود؛ با اشباع و بدون اشباع. اشباع به معنای تبدیل صدای کوتاه هاء ضمیر به صدای کشیده است. یعنی تبدیل کسره به یاء مدی و ضمه به واو مدی. مانند:

لَهُ ← لَهُ
بِهِ ← بِهِ

شرایط اشباع هاء ضمیر

اگر دو طرف هاء ضمیر (یعنی حرف قبل از آن و حرف بعد از آن که در اول کلمه ی بعدی قرار دارد)، دارای حرکت باشد، هاء ضمیر با اشباع خوانده می شود. از این رو اگر هاء دارای ضمه باشد با اندکی کشش، صدای ضمه تبدیل به واو مدی می شود و اگر هاء دارای کسره باشد با اندکی کشش، صدای کسره تبدیل به یاء مدی می شود. مانند:

إِنَّهُ لَقَوْلٌ   فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
بِهِ مُتَشَبِهًا   دُونِهِ مُلْتَحَدًا

دانستنی مهم:

در برخی رسم الخط های قرآن در مواردی که هاء ضمیر اشباع می شود، برای راهنمایی قاری بعد از هاء مکسور علامت (٤) و بعد از هاء مضموم، علامت (٥) قرار می دهند.^{۱ ۲} مانند:

عِبَادِهِ   خَلْقَهُ

۱. اشباع در کلمات خاص: در رسم الخط ویژه ی قرآن در برخی کلمات، حرف «الف»، «باء»، و «واو» آنها در خط قرآن نوشته نشده است. مانند: تراء، نبین، داود، باؤ؛ مراد از اشباع در این گونه کلمات قرائت صحیح کلمه با همان حروف مدی است. در مراحل علامت گذاری برای صحت قرائت، از علامت الف کوچک (١)، یاء کوچک (٤)، و واو کوچک (٥) برای راهنمایی قاری استفاده نمودند. مانند: تَرَكَآ الْتَيْبِينَ دَاوُدُ بنا بر این با توجه به رسم الخط های رایج نیاز چندانی به آموزش این قاعده نیست. بلکه لازم است با تمرین عملی کافی، قرائت صحیح این کلمات را بیاموزیم.

۲. در آخر کلمات قرآن، علاوه بر هاء ضمیر دو نوع هاء دیگر قرار می گیرد؛ هاء سکت و هاء اصلی. اشباع فقط اختصاص به هاء ضمیر داشته و جز در موارد استثنا در دو نوع دیگر کاربردی ندارد. هاء سکت، به هاء ساکن و بدون معنایی که جزء کلمه نبوده و برای حفظ حرکت حرف آخر در برخی افعال و یا حفظ توازن و هماهنگی سجع آیات به آخر کلمه اضافه می شود، گفته می شود. مانند: (فعلها): فَيُهْدِيهِمْ أَقْصَدَهُ، لَمْ يَتَسَنَّهْ

(اسمها): كِنْيَةٍ، حِسَابِيَّةٍ، مَالِيَّةٍ، سُلْطَنِيَّةٍ. هاء اصلی، حرفی است که جزء حروف اصلی کلمه است. مانند: اللَّهُ، نَفَقَهُ، يَنْتَهُ، كَرِهَهُ، تَنْتَهُ، وَجُوهُ.

تمرین های عملی

مرحله ی یکم:

کلمات زیر را با رعایت اشباع قرائت نمایید.

هَذِهِ ۱ ثَمَرِهِ ۲ حَصَادِهِ ۳ سَبِيلِهِ ۴ يَبْلُغُهُ ۵
 عِبَادِهِ ۶ خَلَلِهِ ۷ وَرَاءَهُ ۸ فِيهِ ۹ خِيفَتِهِ ۱۰ طَعَامِهِ ۱۱
 مِثْقَلِهِ ۱۲ عِطْفِهِ ۱۳ صَجَبَتِهِ ۱۴ يَرَهُ ۱۵ مَعَهُ ۱۶
 قَمِيصَهُ ۱۷ مَكَانَهُ ۱۸ سَلَكَهُ ۱۹ جَاءَهُ ۲۰ أَمْرَهُ ۲۱ خَزَائِنَهُ ۲۲
 وَثَاقَهُ ۲۳ ضَرُّهُ ۲۴ مَالَهُ ۲۵ وَوَلَدَهُ ۲۶ حَفِظَهُ ۲۷ عِبَادَهُ ۲۸

مرحله ی دوم:

پس از بررسی شرایط اشباع، کلمات زیر را با دقت بخوانید.

نَعَاجِهِ ۱ فَنَنْهَ ۲ أَنْزَلْنَاهُ ۳ عَلَيْهِ ۴ كُرْسِيِّهِ ۵ لَهُ الرِّيحَ ۶
 وَجَدْنَاهُ ۷ فَلْيَذُوقُوهُ ۸ يَرْضَاهُ لَكُمْ ۹ شَكْلِهِ ۱۰ قَدَّمَوهُ ۱۱
 مَا نَفَقَهُ ۱۲ فَرَدَّهُ ۱۳ سَوَّيْتُهُ ۱۴ نَبَأَهُ ۱۵ فِيهِ مُهَانَا ۱۶

مرحله ی سوم: کلمات زیر را قرائت فرمایید.

يُحْيِي ۚ أَحْيَىٰ ۚ نُحْيِي ۚ يَسْتَحْيِي ۚ وَنَسْتَحْيِي ۚ وَرَبِّي ۚ
 وَرَبِّي ۚ النَّبِيِّنَ ۚ الْأُمِّيِّنَ ۚ لِلْحَوَارِيِّنَ ۚ رَبَّنَيْنِ
 إِهْلِفِهِمْ ۚ يُحْيِي ۚ أَتَنِي ۚ لَيْسَتُوا ۚ الْمَوءُودَةُ ۚ
 دَاوُدَ ۚ وَوَرِي ۚ تَلُوًا ۚ يَسْتَوُونَ ۚ الْغَاوُونَ ۚ يَلُونُ
 وَلَا تَكُونُ ۚ فَأُوًا ۚ لَيْسَتُوا ۚ

مرحله ی چهارم: عبارت های زیر را تلاوت فرمایید.

۱. لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ
 بُكْرَةً وَأَصِيلاً

۲. هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ۚ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ ۚ عَلَى
 الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا

۳. وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْءَهُ ۚ فَتَازَرَهُ ۚ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ
 عَلَىٰ سُوقِهِ ۚ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ

٤. إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا

بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ

٥. وَلَقَدْ رَاودُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ ۖ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذِرِ

٦. لِأَعْذِبَنَّهُ ۖ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ ۖ أَوْ لِيَأْتِيَنِّي

بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ

٧. أَذْهَبَ بِكِتَابِي هَذَا فَأَلْقَهُ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا

يَرْجِعُونَ

٨. قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنْتَهِ يَلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ

٩. أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا

١٠. يُضَعَفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدُ فِيهِ ۖ مُهَانًا

١١. إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا

يَرْضَاهُ لَكُمْ

١٢. قَالُوا يَشْعِيبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرُّكَ فِيْنَا

ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ

مرحله ی پنجم: عبارات های زیر را تلاوت نمایند.

۱. إِنَّ وَلِيَ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ تَوَلَّى الصَّالِحِينَ
۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ
۳. فَلَمَّا تَرَأَى الْجَمْعَانَ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمَدْرُكُونَ
۴. فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوَاءٍ إِلَيْهِمَا وَقَالَ مَانِهَ كَمَا رَبُّكُمْ عَنِ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَينَ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ
۵. وَإِذِ اعْتَرَلْتُمُوهُمْ وَمَا يُعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْأَىٰ إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرْفَقًا
۶. لِيَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذَكَّرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ
۷. إِنَّ أَحْسَنَكُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسْتَوْسُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا

۸. فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ
۹. قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَمَا جَاءَ سُلَيْمَنَ قَالَ أُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَيْنِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَيْتُكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدْيَتِكُمْ تَفْرَحُونَ
۱۰. لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ۖ لِإِلْفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۖ
۱۱. أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدْرِ عَلِيِّ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى

تمرین و ارزیابی:

- سوره ی «نوح» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
- اشباع‌ها و ضمیر را توضیح دهید.
- شرایط اشباع و عدم اشباع را با ذکر مثال بیان کنید.
- شرایط‌ها و ضمیر در کلمات زیر را بررسی نموده و دلیل اشباع یا عدم اشباع را توضیح دهید.

وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا   هَذِهِ   مَا نَفَقَهُ   سُلْطَانِيَّةَ
يَرْضَهُ لَكُمْ   لَمْ يَنْهَهُ   وَجُوهَ   اللَّهُ

- خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

کسب مهارت در نحوه‌ی خواندن تنوین در کنار همزه‌ی وصل

در درس‌های پیشین دانستیم که حرف ساکن با کمک حرف متحرک پیش از خود خوانده می‌شود. مانند:

هَدَّ هُدَّ ← هَدَّ هُدَّ

هرگاه تنوین به همزه‌ی وصل برسد، رعایت این امر ممکن نیست. چرا که دو حرف ساکن در کنار هم قرار می‌گیرد و خواندن حرف ساکن دوم با مشکل مواجه می‌شود؛ چرا که حرف قبل آن نیز ساکن است. مانند:

عَادًا الْأُوْلَى (عَادَنَ الْأُوْلَى)

خواندن کلمه در این حالت دشوار می‌شود. برای رهایی از این مشکل، به تنوین (حرف ساکن اول)، کسره اضافه نموده و آن را می‌خوانیم. بدین صورت:

عَادًا الْأُوْلَى   عَادَنَ الْأُوْلَى
که خوانده می‌شود

بنابراین تنوین نزد همزه‌ی وصل با اضافه نمودن کسره به صورت زیر خوانده می‌شود:

ءَ اُ = َ نَ اُ ← َ نِ اُ
ءِ اُ = ِ نَ اُ ← ِ نِ اُ
هُ اُ = ُ نَ اُ ← ُ نِ اُ

دانستنی های مهم:

۱. قرار گرفتن دو حرف ساکن در کنار هم، فقط مخصوص موارد تنوین دار نیست. بلکه مثال دیگری در قرآن وجود دارد که این شرایط را دارا است. قاعده‌ی اضافه نمودن کسره به حرف ساکن اول، در این مثال نیز اجرا می‌شود. بدین ترتیب:

بِسْمِ الْأَسْمِ   که خوانده می‌شود   بِسْمِ الْأَسْمِ

۲. در سوره‌ی «آل عمران» هنگام وصل حروف مقطعه «الم» به آیه‌ی بعد، برای رفع التقاء ساکنین، میم را مفتوح می‌خوانند.

الْمِ ۱ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۲

خوانده می‌شود

الف لام میم ۱ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۲

۳. در برخی رسم الخط‌های قرآن در مواردی که تنوین به همزه‌ی وصل رسیده است، تنوین را به صورت ظاهر نوشته و یک کسره به آن اضافه نموده‌اند تا قرائت برای قاریان نوآموز آسان تر باشد.

تمرین عملی

مرحله‌ی یکم: عبارت‌های زیر را ابتدا بخش خوانی و سپس به صورت پیوسته بخوانید.

جَزَاءَ الْحُسْنَى   هُوَ أَنْفَضُوا   بَعْضِ الْقَوْلِ   نُوحِ ابْنَهُ
 كَرَمَادٍ أَشَدَّتْ   يُعَلِّمُ اسْمَهُ   شَيْئًا اتَّخَذَهَا   عَدْنِ الَّتِي

عَادُ الْمُرْسَلِينَ فَنَنَّهُ أَنْقَلَبَ خَيْرُ أطمَانَ أَحَدُ اللَّهِ
رَاسِيَتٍ أَعْمَلُوا مَصْبَاحُ الْمِصْبَاحِ

مرحله ی دوم: کلمات زیر را با دقت قرائت نمایید.

زُجَاجَةَ الزُّجَاجَةِ ثَلَاثَةَ أَنْتَهُوا عَلِقِ أَقْرَأَ طُوَى أَذْهَبَ
بِئْسَ الْأَسْمُ رَهْبَانِيَّةً أَبَدَعُوهَا أَمْوَالُ أَقْتَرَفْتُمُوهَا
يَوْمِيذِ الْمُسَقَّرِ أَلِيَمَّا الَّذِينَ عَزِيرُ ابْنِ اللَّهِ إِيْفِكُ أَقْتَرِنَهُ
عَزِيرُ الَّذِينَ رَجُلٌ أَفْتَرَى بِرَحْمَةٍ أَدْخَلُوا يَوْمِيذِ الْمَسَاقِ

مرحله ی سوم: عبارات های زیر را تلاوت فرمایید.

۱. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ
۲. كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ
۳. وَقَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيرُ ابْنِ اللَّهِ
۴. أَعْمَلُهُمْ كَرَمَادٍ أَشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ

۵. بئسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيْمَانِ
۶. وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءُ الْحُسْنَىٰ
۷. وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ ۚ أَنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ
۸. جَعَلْنَاهُ ... سَوَاءً الْعَكْفُ فِيهِ وَالْبَادِ
۹. وَالنَّفْتِ السَّاقِ بِالسَّاقِ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ
۱۰. مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ
۱۱. وَإِذَا رَأَوْا تِجْرَةً أَوْ هَمَّ بِهَا لَحَبَسَ مِنْهَا لَوْ أَنَّهُمْ لَدَارَ لَبِيسٍ لَمَلَّحُوا بِهَا غِيْلًا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا
۱۲. وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا
۱۳. فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَهُ فِتْنَةٌ أُنْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ
۱۴. يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفْرُوقُ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١٥﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ

۱۵. رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ
مَنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ
۱۶. قُلْ إِنْ كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا
وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
۱۷. أَهْلُوآءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا
خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ
۱۸. وَالْقَوَا إِلَى اللَّهِ يُؤَمِّدُ السَّلَامَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ
۱۹. يٰۤزَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ
قَبْلُ سَمِيًّا
۲۰. الْمَلِكُ يُؤَمِّدُ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا

۲۱. وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا

شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَعَلَّهُمْ بِتَقْوَىٰ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌ی «معارج» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. در صورت قرار گرفتن دو حرف ساکن کنار هم، کلمات به چه صورت خوانده می‌شوند؟
۳. در سوره‌ی مبارک آل عمران هنگام وصل حروف مقطعه «الر» به آیه‌ی بعد نحوه‌ی قرائت صحیح چگونه است؟
۴. عبارت « **بِسْمِ الْأَسْمِ** » را بررسی و نحوه‌ی قرائت صحیح را بیان نمایید.
۵. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

کسب مهارت در نحوه‌ی خواندن از ابتدای همزه‌ی وصل

در درس‌های پیشین دانستیم که همزه‌ی وصل در میان دو کلمه خوانده نمی‌شود و فقط علامت وصل کلمه‌ی اول و دوم است. مانند:

أَهْلُ الْمَدِينَةِ

اما اگر از ابتدای همزه‌ی وصل تلاوت آغاز شود، همزه‌ی وصل خوانا شده و حرکت می‌پذیرد. چرا که حرف بعد از آن همواره ساکن یا مشدّد است و خواندن کلمه در این حالت دشوار است. با این وجود در بیشتر رسم الخط‌ها حرکت همزه‌ی وصل مشخص نشده و لازم است قاری قرآن خودش حرکت آن را تشخیص دهد.

همزه‌ی وصل در ابتدای هر سه نوع کلمه (حرف، اسم، فعل) آمده است.

۱. حرف (أَل)

تنها حرفی که در قرآن کریم، ابتدای آن همزه‌ی وصل آمده است، لام تعریف است. در صورت خواندن از ابتدای کلماتی که (أَل) در ابتدای آن قرار گرفته است، همزه‌ی وصل با حرکت فتحه خوانده می‌شود. مانند:

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ   که خوانده می‌شود   أَلْحَمْدُ لِلَّهِ

اکنون کلمات زیر را با دقت بخوانید.

الَّذِي الْيَوْمَ الْيَوْمِ الَّذِينَ اللَّهُ الْخُرُّ الرَّحْمَنُ
النَّارَ الشَّيْطَانُ الزُّجَاجَةُ الْجَوَارِ الْقَارِعَةُ
الْحَاقَّةُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ
الْمُهَيِّمُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ

۰۲ اسم

همزه ی وصلی که بر سر اسم قرار گرفته در صورت قرائت از ابتدا، با حرکت کسره خوانده می شود.
مانند:

أَبْنِ مَرِيْمٍ   که خوانده می شود   ابْنِ مَرِيْمٍ

اکنون اسم های زیر را با دقت بخوانید.

أَسْمُ أَسْمُهُ ابْنُ ابْنَتِ ابْنَتِي أَمْرًا أَمْرًا
أَمْرَاتُ أَمْرَاتِي أَمْرَاتِي أَمْرَاتُ الْعَزِيزِ اثْنَيْنِ
اثْنَتَيْنِ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا
أَثْنَانِ ذَوَاعِدٍ مِنْكُمْ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا
أَبْتِغَاءَ أَسْتَحْيَاءِ أَخْتَلَفُ أَسْتِكْبَارًا
أَنْتِقَامِ أَسْتَبْدَالِ أَسْتَعْجَالَهُمْ أَسْتِغْفَارِ

۳. فعل

حرکت همزه ی وصلی که بر سر فعل قرار گرفته، با توجه به اولین حرف متحرک بعد از همزه ی وصل تعیین می شود. بدین صورت که اگر اولین حرف متحرک ضمه داشت، همزه ی وصل نیز با حرکت ضمه خوانده می شود و اگر فتحه یا کسره داشت، همزه ی وصل فقط با حرکت کسره خوانده می شود. مانند:

أَنْظُرُونَا   أَنْظُرُونَا
که خوانده می شود

أَذْهَبْ   أَذْهَبْ
که خوانده می شود

أَرْجِعُوا   أَرْجِعُوا
که خوانده می شود

اکنون کلمات زیر را با دقت بخوانید.

أَسْتَنْكِفُوا أَرْجِعِي أَقْرَأْ أَنْطَلِقُوا أَصْلَوْهَا أَقْتَرَبْتِ

أَنْظُرُونَا أَرْجِعُوا أَعْلَمُوا أَخَذُوا أَسْتَحْذِذُ

أَتَّقُوا اللَّهَ أَمْسَحُوا أَضْطَرَّ أَعْدَلُوا أذْكَرُوا

أَتَّبِعْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَصْطَفَى أَدْرَكَ أَسْتُضْعِفُ

أَبْتَلِي أَسْتَنْصِرُهُ أَسْتَعْجِرُهُ أَنْشُرُوا أَكْتُبُ

أَسْكُنُوا أَسْجُدُوا أَدْعُ أَسْتَدْعُوهَا أَبْتَلِي أَبْلَعِي أَدْعُونِي

دانستنی های مهم:

۱. دانستیم که برای تعیین حرکت همزه ی وصل در فعل ها به اولین حرف متحرک مراجعه می کنیم. ولی باید توجه کرد که این حرکت، اصلی باشد. از همین رو در کلماتی که در اثر قواعد صرفی، حرکت اولین حرف متحرک، تغییر یافته با توجه به اصل کلمه، حرکت همزه ی وصل را مشخص می کنیم. در کلمات:

أَمْشُوا، أَمْضُوا، أَتُوا، أَقْضُوا، أَبْنُوا

همزه ی وصل با حرکت کسره خوانده می شود. چون این کلمات در اصل

أَمْشِيُوا، أَمْضِيُوا، أَتِيُوا، أَقْضِيُوا، أَبْنِيُوا بوده اند.

۲. همزه ی ساکن بعد از همزه ی وصل در کلمات

أَتْنَا، أَتَيْتَنَا، أَتُونِي، أَتُونِي، أَتُونِي، أَتُونِي

در صورت قرائت از ابتدای کلمه با «یاء مدی» به صورت

أَيْتٍ، أَيْتِيَا، أَيْتِنَا، أَيْتُونَا، أَيْتُونِي، أَيْتُونِي خوانده می شود.

۳. در برخی رسم الخط های قرآن کریم، حرکت همزه ی وصل را در مواردی که ابتدای آیه و یا پس از علامت وقف قرار گرفته است، با حرکت کوچک مشخص می نمایند.

تمرین عملی

مرحله ی یکم: عبارت های زیر را ابتدا بخش خوانی و سپس به صورت پیوسته بخوانید.

۱. الْجَوَارِ الْكُنُسُ
۲. النَّجْمُ الثَّاقِبُ
۳. اللَّهُ الصَّكْمُ
۴. النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ
۵. الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوِّكَ فَعَدَلَكَ
۶. الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ
۷. السَّمَاءِ مُنْفَطِرٍ بِهِ، كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا
۸. الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ
۹. أَكْفَنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ
۱۰. الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

مرحله ی دوم: عبارت های زیر را ابتدا بخش خوانی و سپس به صورت پیوسته بخوانید.

۱. أَثْنَى عَشَرَ نَقِيبًا

۲. أَسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ

۳. أَمْرَاتُ الْعَزِيزِ تَرْوِدُ فَتُنَادِي عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا
إِنَّا لَنَرْنَهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

۴. أَسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ

مرحله ی سوم: عبارت های زیر را ابتدا بخش خوانی و سپس به صورت پیوسته بخوانید.

۱. أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى

۲. أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

۳. أَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

۴. أَقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

٥. أَنْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ

٦. أَصَلُّوْهَا فَأَصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا

كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

٧. أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ

٨. أَنْظُرُونَا نَقْنِبْسٍ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا

٩. أَعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ

وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ

١٠. أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

١١. اسْتَحْذَوْا عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانَ فَاَنْسَهُمْ ذَكَرَ اللَّهُ أُولَئِكَ حِزْبٌ

الشَّيْطَانِ الْأَيُّونَ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ

١٢. اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

١٣. أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ

بِمَا تَعْمَلُونَ

۱۴. أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا

إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ

۱۵. أَدْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ

۱۶. أَذْهَبَ بِكِتَابِي هَذَا فَأَلْقَاهُ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانظُرْ

مَاذَا يَرْجِعُونَ

۱۷. أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ

بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

۱۸. أَرْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأَيِّنَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا

أَذَلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ

۱۹. أَسْأَلُكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بِيضَاءً مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ وَأَضْمَمُ

إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ

إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

۲۰. أَتُّونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثْرَقَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ

كُنْتُمْ صَادِقِينَ

۲۱. أَنْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ

۲۲. أَنْبَأُوا عَلَيْهِمْ بَيْنَنَا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ

۲۳. أَنْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَنْيُنَا طَائِعِينَ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌ی «الحاقّة» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. نحوه‌ی قرائت همزه‌ی وصل در صورت خواندن از ابتدا را بیان کنید.
۳. در مثال‌های زیر، نوع کلمه و حرکت همزه‌ی وصل را مشخص نمایید.

أَسْتِكْبَارًا   أَمْشُوا   أَتُّونِي   أَلْكَنَ

أَعْدِلُوا   أَبْتَلِي   أَضْطَرَّ   أَدْرَكَ

۴. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

درس هجدهم

کسب مهارت در وقف بر کلمات

قاری قرآن نمی تواند تمام قرآن را با یک نفس و بدون توقف تلاوت کند؛ از همین رو گاهی نیازمند وقف (توقف) در پایان یک کلمه است. در قرائت قرآن برای وقف، احکام خاصی وجود دارد که در این درس با آن آشنا خواهیم شد.

در صورت وقف، یکی از سه حالت زیر برای حرف آخر کلمه رخ می دهد:

۱. حرف آخر کلمه هیچ تغییری نمی یابد (وقف بدون تغییر) ۲. حرف آخر ساکن می شود (وقف اسکان) ۳. حرف آخر تبدیل به حرف دیگری می شود (وقف ابدال)
- اکنون هر یک از سه حالت یادشده را توضیح می دهیم.

۱. وقف بدون تغییر

در صورت وقف بر کلمه ای که حرف آخرش ساکن و یا یکی از صداهای کشیده (ا، ی، و) باشد، کلمه بدون تغییر خوانده می شود. مانند:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَأَدْخُلِي جَنَّتِي

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا

۲. وقف اسکان

در صورت وقف بر کلمه‌ای که حرف آخر آن دارای فتحه (—)، کسره (—)، ضمه (—) و یا تنوین کسره (—) یا تنوین ضمه (—) باشد، حرف آخر را ساکن می‌کنیم. مانند:

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ← يَتَسَاءَلُونَ

وَالْعَصْرِ ← وَالْعَصْرِ

أَلْهَكُمْ التَّكَاثُرُ ← التَّكَاثُرُ

لِيَلْفِ قُرَيْشٍ ← قُرَيْشٍ

كَأَنَّهُ جَمَلَتِ صُفْرًا ← صُفْرًا

قِيلَ لِلْإِنْسَانِ مَا أَكْفَرَهُ ← أَكْفَرَهُ

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ← طَعَامِهِ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ← هُوَ

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ ← هِيَ

۳. وقف ابدال

در دو صورت وقف ابدال صورت می‌گیرد.

الف) (ة، ة) ← (ة، ة)

کلمه‌ای که آخرین حرفش (ة، ة) باشد، هنگام وقف تبدیل به (ة، ة) می‌شود. مانند:

الْقَارِعَةُ ← الْقَارِعَةُ
هنگام وقف خوانده می‌شود

لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَغِيَةً ← لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَغِيَةً
هنگام وقف خوانده می‌شود

ب) (ا، ا) ← (ا، ا)

کلمه‌ای که آخرین حرف آن دارای تنوین فتحه است، هنگام وقف تبدیل به الف مدی (ا) می‌شود. مانند:

إِنَّا أَنْشَأْنَهُنَّ إِنشَاءً ← إِنشَاءً

وَالنَّزْعَتِ غَرَقًا ← غَرَقًا

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ← سُدًى

دانستنی‌های مهم

۱. تشدید در حالت وقف حذف نمی‌شود. بلکه حرف مشدد با مقداری مکث و تأکید بیشتر تلفظ می‌گردد؛ مانند:

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ

که خوانده می‌شود:

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ

۲. بیشتر دانستیم «الف» در هفت کلمه‌ای که دارای (ا) هستند، در حالت وصل ناخوانا و در حالت وقف خوانده می‌شود. نوع وقف در این کلمات نیز ابدال است؛ مانند:

... وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا

... وَأَطَعْنَا الرَّسُولًا

... فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا

... وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا

علایم وقف و ابتدا

تاکنون شیوه‌ی وقف بر کلمات را آموختیم. اما باید بدانیم در همه جا نمی‌توان وقف نمود. بلکه باید در پایان جمله‌ای وقف کنیم که در معنای آیه خللی ایجاد نشود. از سوی دیگر برای کسانی که زبان عربی را به خوبی نمی‌دانند، دانستن معانی آیات و پی بردن به محل مناسب برای وقف در موارد زیادی ممکن نیست. از همین رو در قرآن کریم، برای راهنمایی قاری جهت تشخیص مکان مناسب وقف و ابتدا، علایمی قرار داده شده است؛ اکنون با این علایم و معانی هر یک، آشنا می‌گردیم.

(م) : وقف لازم

(م) نشانه‌ی وقف و ابتدای لازم است. اگر در این موارد وقف صورت نگیرد، موجب خلل و فساد در معنا می‌گردد. مانند:

فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

(قه) : وقف بهتر

یعنی وقف در این موضع و ابتدا به جمله‌ی بعد بسیار خوب است.

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُۥٓ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ كُلُّ لَّهُ قٰنِیْنُوْنَ

(ج) : وقف جایز

وقف و ابتدا از جمله‌ی بعد، در این موارد جایز و خوب است. البته وصل آن به عبارت بعد نیز جایز است. مانند:

فَسِيحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَأَسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

(طه) : وصل بهتر

یعنی وقف و نیز ابتدا از جمله‌ی بعد جایز است؛ ولی وصل به جمله‌ی بعد - به علت ارتباط تنگاتنگ - دارای اولویت است و بهتر.

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ

(❦ ❦) : وقف معانقه

به موجب این علامت، وقف در هر دو مورد با هم جایز نیست. بلکه وقف در یک موضع، سبب وصل موضع دیگر می‌شود. همیشه میان علامت اول و دوم، عبارتی قرار گرفته است که از لحاظ قواعد دستور زبان عربی هم صلاحیت دارد که جزء جمله‌ی قبل باشد و هم می‌تواند جزء جمله‌ی بعد قرار گیرد. ولی در هر صورت برای یکی از آن‌ها است و نمی‌تواند همزمان جزء هر دو قسمت باشد. پس وقف در یک موضع مانع وقف بر موضع دیگر می‌گردد. مانند:

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

(لا) : وقف و ابتدای نادرست

(لا) نشانه‌ی وقف و ابتدای نادرست است. این علامت در جایی قرار می‌گیرد که وقف بر آن باعث خلل در مفهوم آیه می‌گردد. در این صورت ابتدا از جمله‌ی بعد نیز صحیح نیست. مانند:

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

البته (لا) در مواردی فقط نشانه‌ی ابتدای نادرست است؛ یعنی در صورت وقف بر این علامت، برای ابتدا باید دوباره از جمله‌ی قبل آغاز و به جمله‌ی بعد وصل نماییم. مانند:

وَإِذْ أُنزِلَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

در این موارد فقط از طریق درک معنای آیه و دانستن قواعد زبان عربی، نوع (لا) قابل تشخیص است تا مشخص شود که علامت نشانگر محل وقف و ابتدای نادرست است یا فقط ابتدای نادرست.

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره ی «قلم» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. انواع وقف بر کلمات را توضیح داده و برای هر یک مثالی بنویسید.
۳. نوع وقف در کلمات زیر را بیان فرمایید.

وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا   هَذِهِ   مَا نَفَقَهُ   سُلْطَانِيَّةً

۴. معنای هر یک از علایم وقف زیر را توضیح دهید.

لا   م   ق   ج   •   •   ص

۵. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

کسب مهارت در خواندن کلمات دارای ادغام و اقلاب

معنای ادغام

«ادغام» در اصطلاح قرائت، عبارت است از «داخل کردن حرفی در حرف دیگر به شکلی که حرف اول تلفظ نشده و به جای آن حرف دوم مشدّد ادا شود»؛ مانند: «قَدْ دَخَلُوا» که در صورت ادغام «دال» اول حذف شده و «باء» دوم مشدّد می‌شود و این گونه خوانده می‌شود: قَدْ دَخَلُوا در برخی قرآن‌ها برای راهنمایی قاری، روی حرف دوم علامت تشدید نگاشته می‌شود.

فایده‌ی ادغام

فایده‌ی ادغام سهولت در تلفظ است. یعنی اگر حرفی یک بار تلفظ شود بلافاصله همان حرف یا حرف همجنس آن تکرار شود، این حالت برای دستگاه تکلم سنگین خواهد بود؛ با بهره‌گیری از قاعده‌ی ادغام این سنگینی برطرف خواهد شد. موارد ادغام در مجموع هفت مورد بدین شرح است:

۱. دو حرف مثل هم؛ مانند:

أَذْهَبَ بِكِتَابِي ← أَذْهَبَ كِتَابِي

۲. «ب» در «م»؛ مانند:

أَرْكَبَ مَعَنَا ← أَرْكَمَعَنَا

۳. «ق» در «ک»؛ مانند:

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ ← أَلَمْ نَخْلِكْكُمْ

۴. «ل» در «ر»؛ مانند

قُلِّ رَّبِّي ← قُرْبِي

۵. «ت د ط»؛ هر گاه دو تا از آنها با شرایط ادغام در کنار هم واقع شوند؛ مانند:

عَبَدْتُمْ ← عَبْتُمْ

۶. «ث ذ ظ»؛ هر گاه دو تا از آنها با شرایط ادغام در کنار هم واقع شوند؛ مانند:

إِذْ ظَلَمْتُمْ ← إِظْلَمْتُمْ

۷. «ن» و «تنوین» در «یرملو»؛ مانند:

مَنْ يَعْمَلْ ← مَيِّعْمَلْ

سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا ← سَيِّئَتِيْفَرَحُوا

تمرین عملی

مرحله‌ی یکم: کلمات زیر را با توجه به قاعده‌ی ادغام قرائت نمایید.

يُدْرِكُكُمْ يُوَجِّهُهُ فَأَضْرِبْ بِهِ وَقُلْ لَّهُمَا

فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ قُلْ لِعِبَادِي ءَأَوْوَأَوْنَصَرُوا

بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ أَذْهَبْ بِكِتَابِي ءَأَتَوْا قُلُوبَهُمْ

يُكْرِهُهُنَّ يَجْعَلُ لَكَ بَلْ لَجُوا إِنَّكُمْ مِنَّا كَانَتْ تَعْمَلُ

تَسْتَطِيعَ عَلَيْهِ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ وَقَدْ دَخَلُوا مِنْ نَصِيرٍ
 أَضْرِبْ بَعْصَكَ قُلُوبَ الَّذِينَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ نَارٍ
 بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بَلِ اللَّهُ أَلَمَ الْمَرِّ الْمَصِّ

۲. اَرْكَبْ مَعَنَا (فقط همین مورد در قرآن، سوره ی هود/ ۲۴)

۳. اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ (فقط همین مورد در قرآن، سوره ی مرسلات/ ۲۰)

۴. قُلْ رَبِّ بَلِ رَبُّكُمْ فَقُلْ رَبُّكُمْ بَلِ رَفَعَهُ اللَّهُ

۵. عَبْدَتُمْ رُدِدْتُمْ وُلِدْتُمْ وَعَدَّتْنَا وَمَهَّدْتُمْ

أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمْ وَوَجَدْتُمْ كِدَّتْ وَعَدَّتْهُمْ

أَرَدْتُمْ تَوَاعَدْتُمْ عَاهَدْتُمْ أَثَقَلَتْ دَعْوَا اللَّهِ

فَرَطْتُمْ لَقَد تَابَ وَقَالَتْ طَائِفَةٌ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ

وَدَّتْ طَائِفَةٌ هَمَّتْ طَائِفَةٌ بَسَطَتْ

۶. يَلْهَثُ ذَلِكَ إِذْ ظَلَمُوا إِذْ ظَلَمْتُمْ

۷. مَنْ يَعْمَلْ سِئَةً يَفْرَحُوا مِنْ مَالٍ فَرِيقٌ مِنْهُمْ

مِنْ وَلِيٍّ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا لِرءُوفٍ رَّحِيمٍ حِطَّةً نَغْفِرُ
مِنْ رَبِّكَ مِنْ نَارٍ مِنْ لَدُنْكَ جَنَّتْ لَهُمْ طَسَمَ

اقلاب

هرگاه نون ساکن و تنوین به حرف «ب» برسد به «میم» تبدیل می‌شود. این قاعده «اقلاب» نام دارد. فایده‌ی اقلاب سهولت در تلفظ است. مانند:

سَمِيعًا بَصِيرًا مِنْ بَعْدِهِمْ

در برخی قرآن‌ها برای راهنمایی قاری در کنار تنوین یا بالای حرف «نون» یک «میم» نوشته می‌شود.

مرحله‌ی دوم: عبارت‌های زیر را با توجه به قاعده‌ی اقلاب، قرائت نمایید.

حِكْمَةً بَلِغَةً مُنْبِئًا كَلِمَاحٍ بِالْبَصْرِ فَأَنْبَجَسَتْ
أَمْدًا بَعِيدًا مِنْ بَعْدِهِمْ سَمِيعٌ بَصِيرٌ أَنْ بُورِكَ
يَنْبَغِي فَأَنْبِذَ مَنْ بَطُونٍ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ
مِنْ بَقْلِهَا مِنْ بَعَثْنَا مَشَاءَ بِنَمِيمٍ

تمرین و ارزیابی:

۱. سوره‌ی «ملک» را با بهره از تلاوت استادان برتر استماع نموده و سپس با توجه به آنچه از قواعد تاکنون آموخته‌اید، برای یکی از هم‌کلاسی‌ها تلاوت بفرمایید.
۲. اقلاب را با ذکر مثال تبیین کنید.
۳. موارد هفت‌گانه‌ی ادغام را با ذکر مثال بیان کنید.
۴. در کدام یک از مثال‌های ذیل، ادغام صورت می‌گیرد؟ نوع آن را نیز مشخص نمایید.

يَغْفِرْ لَكُمْ فِي يَوْمٍ مَا سَأَلْتُمْ
 وَأِذْ زَيْنَ فَأَضْرِبِ بِهِءَ عَبْدُكُمْ إِذْ ظَلَمُوا فَرَطْتُمْ
 يَلْهَثُ ذَٰلِكَ

۵. خلاصه‌ی مطالب درس را برای یکی از هم‌کلاسی‌های خود تبیین نمایید، سپس تمرین‌های درس را برای یکدیگر قرائت کنید.

درس بیستم

کسب مهارت در خواندن صحیح اذکار نماز

عزیزان قرآن آموز، یکی از آموزه‌های زیبای ادیان الهی و دین مبین اسلام، نماز است. نماز آن قدر پراهمیت است که مطابق فرمایش پیامبر گرامی اسلام و امامان معصوم علیهم‌السلام فرد بی نماز، مسلمان شمرده نمی‌شود. امام صادق علیه‌السلام فرمود: کسی که نماز را ترک کند، بهره‌ای از اسلام ندارد.^۱ همچنین پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: مرز میان ایمان و کفر، ترک نماز است.^۲ در سخن دیگری فرمود: در روز قیامت، نخستین عمل بنده که به آن رسیدگی می‌شود، نماز است؛ اگر پذیرفته شد به سایر اعمال هم رسیدگی می‌شود و اگر پذیرفته نشد به هیچ یک از اعمال دیگر او رسیدگی نمی‌شود.^۳ یکی از شرایط قبولی نماز صحیح خواندن الفاظ و ذکرهای آن است که در این درس به تمرین آن می‌پردازیم. به خواست خداوند در دوره‌ی فصیح‌خوانی و تجوید با خواندن نماز با لهجه‌ی عربی نیز آشنا خواهیم شد.

۱. میزان الحکمة، حدیث ۱۰۶۹۳.

۲. میزان الحکمة، حدیث ۱۰۶۹۴.

۳. میزان الحکمة، حدیث ۱۰۵۶۸.

اذکار اذان و اقامه

اذان اقامه

۲ بار	۴ بار	اللَّهُ أَكْبَرُ
۲ بار	۲ بار	أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
۲ بار	۲ بار	أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ
۲ بار	۲ بار	أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ
۲ بار	۲ بار	حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ
۲ بار	۲ بار	حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ
۲ بار	۲ بار	حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ
۲ بار	ندارد	قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ
۲ بار	۲ بار	اللَّهُ أَكْبَرُ
۱ بار	۲ بار	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

سورہ ی حمد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾
مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
﴿٥﴾ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

سورہ ی توحید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَكِدْ
وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

اذکار نماز

رکوع: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ
قیام: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وَ

سجده: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ

استغفار: اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ

برخاستن: بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ أَقُومُ وَأَقْعُدُ

قنوت: رَبَّنَا اتِّفَانِي الدُّنْيَا حَسَنَةً

وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

تشهد: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ

لَا شَرِيكَ لَهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَآلِ مُحَمَّدٍ

تسبیحات اربعه: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ

وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

سلام: اَلْسَّلَامُ عَلَیْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

اَلْسَّلَامُ عَلَیْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

اَلْسَّلَامُ عَلَیْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

توصیه‌های پایانی

دوستان عزیز!

خدا را سپاس می‌گوییم که توفیق همراهی با شما در محضر قرآن را به ما عطا فرمود. به شما تبریک می‌گوییم که با تلاش، نظم و همت بلند تا بدین جا همه‌ی آنچه برای قرائت صحیح قرآن کریم، مورد نیاز بود را آموخته‌اید. اکنون با تمریناتی که انجام داده‌اید، می‌توانید قرآن را خوب و صحیح بخوانید. برای موفقیت بیشتر و کسب تبحر و مهارت در این امر توصیه‌هایی تقدیم می‌شود:

۱. به توانایی خودتان اعتماد داشته باشید. خودتان را باور داشته باشید. مطمئن باشید که می‌توانید؛

۲. تلاش کنید شمرده بخوانید؛ از سرعت زیاد و شتاب زدگی در تلاوت پرهیزید؛

۳. ساده بخوانید به صورت آهنگین و با ترتیل بخوانید؛

۴. قبل از شروع خواندن آیات بلند، آنها را جمله بندی کنید و جمله به جمله بخوانید؛

۵. قبل از خواندن هر جمله یک نگاه اجمالی به کلمات آن بیاندازید؛

۶. در مواضع مناسب وقف، حتماً توقف نمایید و سعی کنید جملات کوتاه تری را بخوانید؛

۷. هنگام اتمام هر آیه یا جمله، شتاب زده جمله یا آیه‌ی بعد را آغاز نکنید؛

۸. قبل از شروع تلاوت نفس‌گیری کنید؛

۹. در مواضعی که علامت مد مشاهده می‌نمایید، حروف مدی را با کشش بخوانید و از این فرصت

برای تشخیص کلمه‌ی بعد استفاده کنید؛

۱۰. در حال خواندن هر کلمه همزمان به کلمه‌ی بعدی نگاه کنید؛

۱۱. سعی کنید کلمه به کلمه‌ی هر جمله را تشخیص دهید؛

۱۲. در صورت اشتباه یا گیرکردن در کلمه‌ای، برای به دست آوردن قرائت صحیح از بخش خوانی

استفاده نمایید؛

۱۳. کلماتی که پیوسته خوانده می‌شود را به موقع تشخیص دهید. خصوصاً هر گاه در ابتدای کلمه‌ی بعدی همزه‌ی وصل قرار گرفته باشد. توجه به این امر زمانی که مشغول خواندن کلمه‌ی پایانی سطر و شروع سطر بعدی هستیم از اهمیت بیشتری برخوردار است. هم چنین اگر در ابتدای کلمه‌ی بعد حرف مشدد قرار گرفته است باید دقت نمود، چرا که در این موارد، ادغام صورت می‌گیرد.

۱۴. قبل از شروع تلاوت مکان وقف را مشخص نمایید و بدانید که مکان وقف شما کجا است؟
 ۱۵. هنگام خواندن کلمات حتی کلمات آشنا سعی کنید به حرکات و علامت‌های آن توجه کنید. چون گاهی کلمات آشنا با اندکی تفاوت در حرکات خوانده می‌شود.

برای تلاوت زیبا و مهارت و تبحر کافی در قرائت قرآن لازم است، همیشه با آیات قرآن مأنوس بوده و تلاوت دوره‌ای روزانه و منظم داشته باشیم. تلاش کنید به صورت مستمر قرآن را ختم نموده و در کنار قرائت صحیح و روان در کلاس‌های سطوح بالاتر مانند تجوید، ترجمه و مفاهیم و حفظ قرآن کریم شرکت نمایید.

با تشکر از همه‌ی تلاش‌هایی که برای آموختن صحیح و زیبای قرآن انجام دادید.

خداوند یار تان